

А

Велко Абаджиев

АБАДЖИЕВ, Велко (ок. 1840 – ок. 1922) – просветен деец. Роден в гр. Русе. Учи в семинария в Белград (1870 – 1874) и Загреб (след 1876). Учител в с. Червена вода, Русенска област (ок. 1875). Като читалищен деец е привлечен в местния революционен комитет. Един от организаторите на Червеноводската чета (1875). Взема участие в Априлското въстание в Русенския край. Доброволец в Сръбско-турската (1876) и Руско-турската война (1877 – 1878). След Освобождението е учител във Враца (от 1882) и Лом. Книжар във Велико Търново. Временен сътрудник на сп. „Училище“ (1873). Автор на мемоарното съчинение „Спомени от въстанията“ (Лом, 1926).

Изм.: Дойчев, Л. Учители – участници в Старозагорското въстание. – сп. *Семейство и училище*, 1975, № 9, с. 23; **Българската възрожденска интелигенция**. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 26.

АБДИ ПАША – вж. *Абдул Керим паша*

АБДУЛ АЗИС (1830 – 1876) – султан на Османската империя (25 юни 1861 – 30 май 1876).

АБДУЛ КЕРИМ ПАША (прозвище Абди паша) (1807 – 1883) – османски пълководец. През 1876 е назначен за военен министър и ръководи преустройството на Османската армия. По време на Кримската война (1853 – 1856) е командващ Анадолската османска армия, действала против въстаналото население в Босна и Херцеговина и България през 1876. Главномандващ на османските войски във войната против Сърбия (1876) и печели битката при Джунис (17 октомври 1876). Придружен от Шефкет паша

Абдул Азис

и адютантите си, тръгва по нареждане на Високата порта за Одрин и Пловдив за разследване на въстанието в българските земи. Главномандващ на османските войски на балканския боен театър. Поради неуспешните военни действия, довели до преминаването на Дунав от руските войски, овладяването на Никопол и настъплението на юг от Стара планина на Предния руски отряд, командван от генерал Й. В. Гурко, е свален от поста (19 юли 1877). Обвинен в нерешителност и заточен на остров Родос.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 594; **Априлското въстание 1876 г. в Пловдивски революционен окръг**, отразено във възрожденската книжнина. Библиография. Съст. Вела Й. Ацева. Пловдив, 1966, с. 38.

АБРАШЕВ, Иван Христов (прозвища Охридлия и Аркадаша) (1844 – неизв.) – революционен деец. Роден в град Охрид, Вардарска Македония. Баща му е псалт и шивач, изпраща го да учи в Темишвар, Трансилвания. След това заминава за Русе, където се включва сред съмишленниците на БРЦК, като същевременно се занимава с търговия. Застрашен от арест, през есента на 1875 бяга във Влашко, след това зимата прекарва в Белград. На 24 април 1876 е препратен в Турну Мъгуреле, където се включва в четата на Таньо войвода. С четата остава до разбиването ѝ на 27 май 1876, след което заедно със Стоян Енев Шекерджията стигат до град Търговище. Абрашев влиза в града за хляб, но е предаден. Заловен е на 5 юни, откаран първо в Разград, а после в Русе и осъден на заточение в Акия. Завръща се след Освобождението на България и става адво-

Абдул Керим Паша

кат в Тутракан. По-късно се включва в македонското освободително движение и заминава с върховистката чета за Македония.

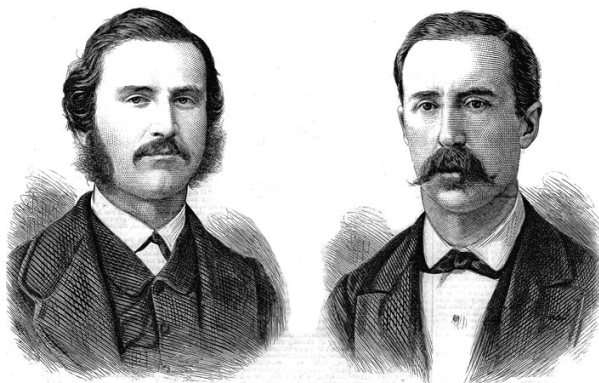
Изм.: Илиев, Борис. От Пожарево, Тутраканско, до Априлово, Поповско, по пътя на четата на Таньо войвода от 1876 г. Културно-просветно дружество „Родно Лудогорие“, 1996, с. 18; **Чолов, П.** Българските въоръжени чети и отряди. С., 2003, с. 134; **Бунтовният син на Сухиндол Русан Христов Мирчев.** Съст. Станчо Мънков. Велико Търново, 2016, с. 64.

АБРАШЕВ, Спас (Сава) Иванов (ок. 1837 – 1879) – лекар. Роден в гр. Копривщица. Брат на Доротей, Софийски митрополит и племенник на Найден Геров. Завършва медицина във Виена. Като студент участва в Първата българска легия, член на Привременното българско началство (1862). Първият дипломиран лекар в Копривщица. Открива и аптека в града. По време на Априлското въстание – член на Военния съвет. След поражението на въстанието е арестуван и задържан в продължение на три месеца. След Освобождението е лекар в Пловдив, след което се премества във Враца. Поддържа кореспонденция с Йоаким Груев, Иван Касабов, Г. С. Раковски, Тодор Каблешков и др. Умира във Враца.

Изм.: Българската възрожденска интелигенция. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 26; **Йонков, Хр.** Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 130; **Бунтовният шум на Копривщица.** Сборник очерци. С., 1996, с. 75.

АБЪТ, Хенри (1843 – 6.V.1876) – солунчанин от английски произход, търговец, германски консул в Солун през XIX век. Убит заедно с Жул Мулен от фанатизирана мюсюлманска тълпа, вследствие на което избухва международен скандал.

Изм.: Арабов, Вл. От Априлското въстание до убийството на консулите в Солун. С., 1940; **Арабов, Вл.** Убийството на консулите в Солун и поражението на Клисурса. С., 1941; **Митев, Й.** Отражението на Априлското въстание в чужбина. С., 1976, с. 30; **Косев, К., Н. Жечев, Д. Дойнов.** История на Априлското въстание. С., 2006, с. 450.

Хенри Абът и Жул Мулен

АВРАДАЛИЕВ, Васил (прозвище Аврадалията) – революционен деец, живял в Брацигово. Прякорът Аврадалията може да произлиза от Аврадалий (Средна гора) – изчезнало селище от турската епоха, разположено близо до Сопот (в Пловдивско е обичай да се дават прякори на заселници според града, от който са дошли). По време на Априлското въстание като десетник защитава източната позиция от Павлювата воденица до „Св. Атанас“.

Изм.: Петлешков Н., И. Йеремиев. История на брациговското въстание, 1905, с. 63, 88.

АВРАДАЛИЯТА – вж. *Аврадалиев*, Васил

АВРАМОВ, Аврам Драганов – революционен деец. Роден в с. Ново село, Троянско, дн. Ловешка област. Участник в Априлското въстание. След разгрома му е заловен и изпратен на заточение.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 263.

АВРАМОВ, Г. – член на извънредния съд във Велико Търново, съдил участници във въстанието от Търновско и Габровско.

Изм.: Пешев, П. Ив. Историческите събития и деятели от навечерието на Освобождението ни до днес. С бележки за живота ми. Чуто, видяно, преживяно. 3 фотототип. изд. С., 1993, с. 60.

АВРАМОВ (АВРАМОВСКИ), Йордан – революционен деец от с. Мусина, Великотърновско. Влиза в четата на поп Харитон и участва в сраженията й при Дряновския манастир.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 323.

АВРАМОВ, Петко – революционен деец. Роден в с. Нейково, Котленско, дн. Сливенска област. По време на Априлското въстание е в четата на Стоил войвода.

Изм.: Чолов, П. Българските въоръжени чети и отряди през XIX век. С., 2003, с. 130.

АВРАМОВ, Христо Иванов (прозвище Арнаутина) (неизв. – след 1901/преди 1918) – революционер, четник в Ботевата чета. Роден в град Тетово, Вардарска Македония. Включва се в четата на Христо Ботев. Захари Стоянов го отбелязва под № 42 като „един турски арнаути из Албания“. Аврамов бил низам, но заради жена намушкал своя чауш и избягал в Румъния. В Гюргево разбира, че се събира чета, и се записва в нея. След разгрома на четата се спасява с 5 – 6 момчета, като успява да се добре до Сърбия. От Сърбия заминава за Италия, където работи като каменоделец. При избухването на Руско-турската война в 1877 г. се включва в Българското опълчение и се записва в IV опълченска дружина. След Освобождението работи с италиански инженер по тунелите из Искърския пролом.

Изм.: Тахов, Георги. 209 хъшовски жития. Животът и гибелта на Ботйовите четници. С., 1996, с. 167 – 168; **Чолов, П., Н. Пачев.** Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 201 – 202.

АВРАМОВ, Христо Маринов (1850 – 31.XII.1926) – революционен деец. Роден в гр. Тетевен. Участник в *четата на Христо Ботев*. При разбиването ѝ е заловен и хвърлен в Софийския затвор. След Освобождението заема дребни служби. Умира в крайна мизерия в София.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 413 – 414; **Чолов, П., Н. Пачев.** Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. С., 2001, с. 209; **Косев, К., Н. Жечев, Д. Дойнов.** История на Априлското въстание. С., 2006, с. 264.

АВРАМОВСКИ, Йордан – вж. *Аврамов*, Йордан

АВСТРО-УНГАРСКИЯТ ПЕЧАТ ЗА АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ – много виенски вестници публикуват материали за въстанието, но „строго информативно“, без каквото и да било положително отношение към събитията.

Изм.: Възвъзова-Каратеодорова, К. Българският и чуждестранният печат от 1876 г. и Априлското въстание. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966.* С., 1966, с. 195 – 196; **Косев, К., Н. Жечев, Д. Дойнов.** История на Априлското въстание. С., 2006, с. 458.

АДЕЛБУРГ, фон – австро-унгарски дипломат. По време на въстанието е вицеконсул в Пловдив.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 594.

АДЖАРОВ, Димитър Гърдев (1847 – 26.V.1876) – революционен деец от Калофер. Участник в *четата на Христо Ботев*. Според някои източници загива по време на сражението ѝ с османските потери при Милин камък, според други – край с. Литаково, Ботевградско, дн. Софийска област.

Изм.: Чолов, П., Н. Пачев. Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 51 – 52.

АДИЛ АГА – един от водачите на башибозуците, опустошили по време на въстанието селата Бойково, Дедово и др. в Пловдивско.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 594; **Априлското въстание в българския възрожденски печат.** Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 226.

АЗ – вж. *Стоянов*, Захарий

АЗИС ПАША – османски военен деец. Командващ редовните османски войски, изпратени в Копливщица за потушаване на въстанието.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съст.: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 594.

АЗИС ПАША – пловдивски мютесариф по време на въстанието.

Изм.: Гълъбов, К. Въстанието на героична Перушица. С., 1965, с. 109.

АЗМИ БЕЙ – командващ османските войски при потушаване на въстанието в Троянско.

Изм.: Априлското въстание в българския възрожденски печат. Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 226.

АЙВАДЖИК – вж. *Дюлево*

АКИМОВ, Нешо – революционен деец от с. Острец, Троянско, дн. Ловешка област. По време на въстанието е в *четата на Цанко Дюстабанов*. Участва в сраженията ѝ с османските потери при Ново село, Зла река, Севлиевския проход и Марагидик.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 350.

АКИФ МЕХМЕД – пловдивски мютесариф (1876). В писмо до русенския валия Мехмед Асъм съобщава, че задържаният в Габрово Тодор Каблешков се е самоубил.

Изм.: Възпоменателен сборник по случай стогодишнината от Априлското въстание и Ботевата чета 1876. Книга първа. Подбрани документи от архивите и материали от българския възрожденски печат 1875 – 1877. Ред. К. Възвъзова-Каратеодорова. С., 1976, с. 179 – 180.

АКИФ ПАША – одрински валия по време на въстанието.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. С., Т. I. 1954, с. 594.

АКИЯ (СЕН – ЖАН Д'АКР) – град-крепост в Мала Азия, в който са били заточени над 90 участници от *четата на Христо Ботев* и други революционни дейци в периода 1856 – 1877.

Изм.: Чолов, П., Н. Пачев. Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 8.

АКРАБОВ, Стоян Водъв Дроплев – поборник от Батак. Убит по време на въстанието.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 392.

АКРАБОВ, Стоян Г. – революционен деец от Пазарджик. Член на местния революционен комитет. Сподвижник на Георги *Бенковски*. Подпомага подготовката на въстанието с пренасяне на оръжие и па-

рични суми по разните пунктове, заради което е задържан от османските власти.

Изм.: **Априлско въстание.** Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 393.

АКСАКОВ, Иван Сергеевич (1823 – 1886) – руски публицист, обществен деец, славянофил. В реч от 24 октомври 1876 изтъква, че османските жестокости предизвикват дълбоко съчувствие сред руската общественост. Всички слоеве на руското общество бързат да окажат действена помощ на пострада-

И. С. Аксаков

далите българи. По време на Руско-турската война (1877–1878) Московският славянски комитет (на който той е подпредседател) закупува немалка част от оръжието, униформите и снаряжението на Българското опълчение. Яростен критик на решенията на Берлинския конгрес, за което е изселен от Москва (1878). В навечерието на свикването на Учредителното събрание е издигната

кандидатурата му за български княз.

Изм.: **Скурат, К. Е.** Апрельское восстание болгар и русская церковная общественость. – В: *Априлското въстание и Българската православна църква.* С., 1977, с. 510; **Генов, Ц.** Освободителната война 1877 – 1878 г. С., 1978, с. 41 – 42.

АЛАБИН, Пьотър Владиморич (1824 – 1896), граф – руски общественик и историк. Управляващ държавното имущество в Самарска губерния (1875 – 1876). От юли 1876 е член на Самарския комитет за оказване помощ на славяните на Балканския полуостров. От октомври 1876 – член на Славянския комитет в С. Петербург.

П. В. Алабин

Инициатор на създаването на Самарското знаме за Българското опълчение. По време на Временното руско управление в България (1878 – 1879) е губернатор на София, когато наред с всичко друго съществено подпомага изграждането на Паметника на Васил Левски.

Изм.: **Освобождение Болгарии от турецкого ига.** Документи в трех томах. Т. I.

Освободителная борьба южных славян и Россия. 1875 – 1877. Москва, 1961, с. 673; **Знамето и губернаторът.** Самарското знаме и Пьотър Владимирович Алабин. С., 1977.

АЛАДАГЛИИ, Сливенско, дн. с. Венец, община Карнобат, Бургаска област – дава един Ботев четник – Александър х. Димитров.

АЛАНДЖЙСКИ, Нено – вж. *Попов*, Иван Похристов

АЛБРЕХТ НЕМЕЦА – от Австро-Унгария. Служител в Барон-Хиршовата железница. По време на въстанието е в състава на *Хвърковатата чета на Георги Бенковски*. След въстанието се предава по принуда на османците в Тетевен. Лежи в затворите, освободен с чужда намеса.

Изм.: **Георгиев, Т.** Бележки за Средногорското въстание в 1876 година. Панагюрище, 1995, с. 54, 84; **Косев, К., Н. Жечев, Д. Дойнов.** История на Априлското въстание. С., 2006, с. 343.

АЛЕКСАНДРИЯ – град в Румъния. Разположен в непосредствена близост до р. Дунав. Едно от средищата на българската колония. В периода 1870 – 1876 тук действа таен революционен комитет, ръководен от Димитър *Икономов*, който по-късно става четник в *четата на Христо Ботев*. Тук известно време е учител и самият *Христо Ботев*. В този град се заражда идеята за прехвърляне на голяма българска чета с дунавски кораб.

Изм.: **Чолов, П., Н. Пачев.** Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 8.

АЛЕКСАНДРОВ, Павле – революционен деец. Роден в Казанлък. Записан в *четата на Христо Ботев*.

Изм.: **Априлско въстание.** Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 594.

АЛЕКСАНДРОВ, Цаньо – революционен деец. Роден в гр. Сливен. По време на Априлското въстание е в четата на Стоил войвода.

Изм.: **Чолов, П.** Българските въоръжени чети и отряди през XIX век. С., 2003, с. 130.

АЛЕКСЕЕВ, Никола – революционен деец. Роден в гр. Балчик. Записан в *четата на Христо Ботев*.

Изм.: **Априлско въстание.** Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 594.

АЛЕКСИЕВ, Атанас (1853 – края на XIX в.) – революционен деец. Роден в Свищов. Братовчед на братята Георги и Коста *Алексиеви* – Ботеви четници. По професия – бакалин. През 1870 се заселва в Браила, Румъния, където отваря малко дюкянче за тютюн. Занимава се и с прошеностство в същия град. Включва се в *четата на Христо Ботев* в гр. Корабия, Румъния. След разбиването ѝ е заловен и съден в гр. Русе. Осъден на 5 г. затвор в окови. Освободен по силата на амнистията, дадена след края на Руско-турската вой-

на 1877 – 1878. Завръща се в родния си град, където отново се отдава на дребна търговия. Участва като доброволец в Сръбско-българската война 1885.

Изм.: Чолов, П., Н. Пачев. Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 15.

АЛЕКСИЕВ, Георги Апостолов (1846 – 23.V.1876) – революционен деец. Роден в гр. Свищов. Братовчед на Костадин *Алексиев*. Влиза в състава на *четата на Христо Ботев*. След разбиването ѝ се отделя в група с Никола *Войновски*. Загиба в местността Ръжаната над с. Зверино, Врачанско.

Изм.: Чолов, П., Н. Пачев. Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 33 – 34.

АЛЕКСИЕВ, Костадин (Коста) Апостолов (прозвище Сахатчията) (1847 – 13.II.1921) – революционен деец. Роден в гр. Свищов. Влиза в състава на *четата на Христо Ботев*. Според някои източници бил касиер на четата. Участва в сраженията ѝ с османските потери при Милин камък и при селата Челопек и Баница, където е ранен и заловен. Хвърлен в Софийския затвор. Освободен по поръчителство (декември 1876). След Освобождението живее в родния си град. Получава служба в пристанищната митница.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 330; **Чолов, П., Н. Пачев.** Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 79 – 80.

АЛЕКСОВ, Коста – революционен деец от с. Бяга. Десетник. Взема участие в подготовката на Априлското въстание и в защитата на Брациговския пункт.

Изм.: Петлешков, Н. Хр. и Ив. К. Йеремиев. История на Брациговското въстание. Фототип. Пловдив, 1905, с. 64.

АЛИ АГА – българомохамеданин от с. Тъмръш. Предвожда нападение на башибозуци срещу с. Дедово, Пловдивско.

Изм.: Априлското въстание 1876 в Пловдивски революционен окръг. Пловдив, 1966, с. 41.

АЛИ БАЙРАКТАР (неизв. – 6.V.1876) – предводител на османска потеря, преследваща четата на Стоил войвода. Убит в местността Колишница, Източна Стара планина.

Изм.: Втори сливенски революционен окръг. Сливен, 1966, с.13; **Страшимиров, Д.** История на Априлското въстание. 2 фототип. изд. С., 1996, Т. 2, с. 49.

АЛИ ПАША ШЕФИК БЕЙ – председател на Извънредния съд в Търново, който съди заловени участници в Априлското въстание в Търновския край.

Изм.: Априлското въстание в българския възрожденски периодичен печат. С., 1973, Т. 1, с. 226.

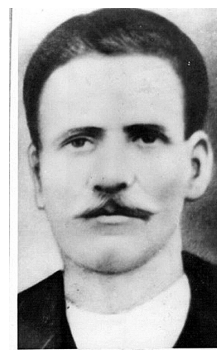
АЛИ ПЕХЛИВАН – един от водачите на башибозуците, участвали в потушаването на въстанието в Южна България.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 594; **Априлското въстание в българския възрожденски печат.** Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 151.

АЛИ ШЕФИК БЕЙ – председател на извънредния съд във Велико Търново, за да съди заловени въстаници от Търновско и Габровско. Изпратен с тази мисия от Цариград.

Изм.: Освобождение Болгарии от турецкото ига. Документи в трех томах. Т. I. Освободительная борьба южных славян и Россия. 1875 – 1877. Москва, 1961, с. 699; **Априлското въстание в българския възрожденски печат.** Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 142 – 143; **Пешев, Петър Ив.** Историческите събития и деятели от навечерието на Освобождението ни до днес. С бележки за живота ми. Чуто, видно, преживяно. 3 фототип. изд. С., 1993, с. 51.

АЛТАВАНОВ, Тодор Николов – Тодор Даскала (1853 – 1922) – революционен и просветен деец от с. Ерелия (дн. Смилец), Панагюрско, Пазарджишка област. Учи във взаимно училище. През 70-те години – учител в родното си село. Член и секретар на местния революционен комитет по време на Априлското въстание.

Тодор Алтаванов

Вдига населението от селото и околните селища на въстание. Ръководител на въстаниците от селото за отбраната на Панагюрище от турската войска. Сражава се на позицията при Балабанова кория и източно от града. След погрома на въстанието е арестуван и затворен. Освободен е с общата амнистия.

Изм.: ИМ – Панагюрище, ф. необработен; **Българската възрожденска интелигенция.** Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 476.

АЛТИМИР – село във Врачанска област. Край него на 17 май 1876 минава *четата на Христо Ботев*. В местността Препора загиба в сражение с османска потеря четникът Стоян Димов *Стоянов* (Стоян войвода).

Изм.: Чолов, П., Н. Пачев. Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 9.

АЛТЪНОВ, Тодор (прозвище Даскала) (1853 – неизв.) – поборник. Роден в с. Смилец, Панагюрско (дн. Пазарджишка област). Учи във взаимно училище. Учител във взаимното училище. Сподвижник на Васил Левски. Емигрант в Румъния. Председател на революционния комитет в с. Елшица. Делегат на *Оборищенското събрание*. Участва в организиране на чета през 1876. По време на въстанието е войвода на чета.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 594; **Йонков, Хр.** Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 125.

Теодор Аман.
Автопортрет

Теодор Аман. „След битката при Русчук“

АМНИСТИЯ ЗА УЧАСТНИЦИТЕ В АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ – издадена от Високата порта след потушаване на въстанието. Изключват се водачите.

Изм.: в. Зорница, № 17, № 32, 6 август 1876.

АМУДЖОВ, Минчо – революционен деец от с. Церово, Пазарджишко. Загива по време на въстанието в землището на с. Лесичово, Пазарджишко; имотът му е разграбен, а къщата – изгорена.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 339.

АМФИЛОКИЙ – църковен и революционен деец, архимандрит. По време на въстанието е в *четата на Стоил войвода*. Оцелял при разгрома ѝ. След Освобождението живее в гр. Казанлък.

Изм.: Чолов, П. Българските въоръжени чети и отряди през XIX в. С., 2003, с. 130.

АНАСТАСОВ, Тодор – просветен и революционен деец. Роден в Габрово. Учител в Габрово (1873 – 1875) и в Севлиево (1876 – 1877). Заради участието

му в Априлското въстание е задържан в Търновския затвор.

Изм.: Българската възрожденска интелигенция. С., 1988, с. 34.

АНГЕЛ ДАСКАЛА – поборник. Роден в с. Равногор, Пазарджишко. Учител в килийно училище. Член на местния революционен комитет. По време на въстанието участва в сражения. Заловен.

Изм.: Йонков, Хр. Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 153.

АНГЕЛ ЦЕРОВЕЦЪТ – вж. *Цветанов, Спас*

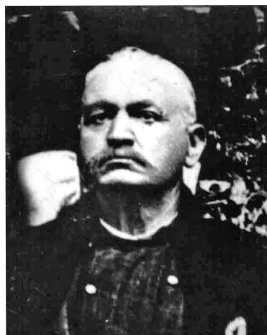
АНГЕЛАКОВ, Мито (Димитър) Димитров – революционен деец. Роден в гр. Враца. Участва в подготовката на въстанието. Подпомага материално апос-

толите. По време на въстанието участва в сражения срещу османските потери.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 294.

АНГЕЛИЕВ, Георги Петров (10.III.1832 – 24.XII.1916) – революционен деец. Роден с. Радилово, Пазарджишко. Завършва селското килийно училище. Занимава се със земеделие и е дребен търговец на дървен материал. Включва се в четата на Бейко войвода (1857). Обикаля повече от три години Родопите. След нейното разпускане не посяма да се върне в родното си село и заминава за Влашко (1863). Установява се последователно в Браила, Галац и Букурещ. Около година работи при българските търговци братята Евлоги и Христо Георгиеви. С помощта на Христо Георгиев и застъпничеството на руския вице-

Георги Ангелиев

консул в Пловдив Найден Геров през 1864 се завръща в Радилово и отново започва търговия с дървен материал. При едно свое пътуване из Чирпанско по търговия се среща с Васил Левски. Основава Радиловския частен революционен комитет на ВРО. На 9 март 1876 в с. Радилово пристигат Георги Бенковски и Панайот Волов, с които вече се познава, и възобновяват революционния комитет. Той е избран за председател на революционния комитет в селото и за негов представител в *Оборищенското събрание*. По време на събранието е назначен от Георги Бенковски за войвода на въстаниците от селата по южния бряг на р. Марица. Възлага му да се съсредоточи при обявяването на въстанието върху мирното население в *Брацигово*. Стотник. Обявяването на въстанието го заварва в *Панагюрище*, откъдето се отправя към с. Радилово. С пристигането си свиква революционния комитет, обявява въстанието и се отправя към селата Капитан Димитриево, Бяга, Козарско и Жребичко, в които също обявява въстанието. Нареща населението на селата да се евакуира в Брацигово. На 26 април 1876 под закрилата на Ангелиевата чета селяните от с. Радилово се отправят към Брацигово. По пътя колоната е пресрещната от башибозук, завързва се сражение, в което са убити 14 турци, а от българите няма жертви. Георги Ангелиев е леко ранен в дясната ръка. В Брацигово четата започва да строи укрепления и окопи около селото. Въстаниците удържат башибозушките набези, но срещу тях е изпратена редовна турска войска и започва артилерийски обстрел. Заедно с 27 от своите четници успява да пробие блокадата и се измъква в планината. Крият се около 6 месеца, след което заминава тайно за Пловдив и се явява при английския консул Калверт, на когото разказва за мъките на другарите си, и го моли да им издейства амнистия от османската власт. Консултът приема и радиловските бунтовници са помилвани. Като главен организатор на бунта не посява да напусне Английското консулство до обявяването на Руско-турската война (1877 – 1878). След Освобождението се преселва в гр. Септември. Отново започва търговия с дървен материал. Избиран е няколко пъти за кмет на селото и за депутат в V, VI и VII-ото обикновено народно събрание и IV-ото велико народно събрание. По-късно се преселва в Пазарджик, където умира.

Изм.: Петлешков, Н. Хр., Ив. К. Йеремиев. История на Брациговското въстание. Фототип. Пловдив, 1905, с. 64;

Шопов, П. Георги Ангелиев. – В: *Оборищенци. Сборник от исторически очерци за народните представители на Оборище през 1876 година*. Редакция и съставителство: Христо М. Йонков. С., 1972, с. 96 – 99; **Йонков, Хр.** Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 145; **Панагюрска енциклопедия.** С., 2007, с. 11.

АНГЕЛОВ, Алекси (Бранко) (9.III.1850 – 1935) – просветен деец. Роден в с. Котеновци, Ломско (дн. област Монтана). Учи в Робърт колеж в Цариград, но не го завършва. Завръща се в Лом и работи в книжарницата на Христо Г. Данов в Русе. Попада в кръга на Никола Обретенов, Ангел Кънчев, Захарий Стоянов и др. дейци. Преследван за революционна дейност. През 1876 емигрира в Румъния, след което се прехвърля в Кладово. Участва в Руско-турската война 1877 – 1878. След Освобождението служи в Министерството на правосъдието. Автор на „Спомени“.

Изм.: Българската възрожденска интелигенция. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 35.

АНГЕЛОВ, Евтим – революционен деец. Участник в четата на Димитър Попгеоргиев.

Изм.: Чолов, П. Българските въоръжени чети и отряди през XIX в. С., 2003, с. 135.

АНГЕЛОВ, Илчо – революционен деец от с. Голяма Раковица, Софийско. Заради участието му във въстанието е изпратен на заточение.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 321.

АНГЕЛОВ, М. – предоставя своя маза в гр. Враца за леене на куршуми и приготвяне на боеприпаси във връзка с подготовката на въстанието.

Изм.: Косев, К., Н. Жечев, Д. Дойнов. История на Априлското въстание. С., 2006, с. 260.

АНГЕЛОВ, Маринко Петров – член на революционния комитет в с. Лозен. Взема активно участие в подготовката и в самото въстание. След погрома на въстанието е арестуван и изпратен на заточение.

Изм.: Гергов, И. Документи за жертвите и щетите по времето на Априлското въстание от 1876 г. в Панагюрския край. – В: Известия на държавните архиви. Кн. 40. С., 1980, с. 149.

АНГЕЛОВ, Нено – от Габровските колиби. Участник в Априлското въстание. Убит от трима черкези.

Изм.: Априлското въстание в българския възрожденски печат. Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 70.

АНГЕЛОВ, Никола (15.VII.1838 – 20.X.1917) – просветен и църковен деец. Роден в гр. Разлог. Завършва килийно училище в Разлог. Приема свещенически сан в средата на XIX в. Учител в с. Карабунар,

Пазарджишка област (1876). Член на революционния комитет в Разлог. Арестуван и затварян в Серес, София и Неврокоп (дн. гр. Гоце Делчев). След Освобождението е свещеник (1878 – 1894), иконом и архиепископски наместник (1894 – 1917) в Разлог. Участник в Илинденско-Преображенското въстание 1903.

Изм.: Българската възрожденска интелигенция. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 36.

АНГЕЛОВ, Петко (1822 – неизв.) – църковен деец. Роден в с. Щръклево, Русенска област. Свещеник в родното си село (60 – 70-те г. на XIX в.). Участник в Априлското въстание 1876.

Изм.: Българската възрожденска интелигенция. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 36.

АНГЕЛОВ, поп Петко Стоянов – вж. *поп Петко Стоянов Ангелов*

АНГЕЛОВ, Стоян (прозвище Червен Стоян) (1841 – неизв.) – поборник. Роден в с. Ивайло, Пазарджишка област. Сподвижник на Васил *Левски*. По време на Априлското въстание е член на местния революционен комитет.

Изм.: Йонков, Хр. Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 134.

АНГЕЛОВ, Тодор – революционен деец от с. Козарско, Пещерско, дн. Пазарджишка област. По време на въстанието се сражава в Брациговския въстанически пункт. След въстанието е заловен и съден.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 399.

АНГЕЛОВ, Цанчо – революционен деец от Стрелча. Участник в Априлското въстание. Отведен от помаци, които са били на местожителство в Стрелча от Плевенско, през 1877. Неизвестна е неговата съдба.

Изм.: Стрелча – 1876. Юбилеен брой по случай 70 години от Априлското въстание, 3 май 1946.

АНГЕЛОВ, Янко (Я. А. Маринов) (I.II.1852 – X.1895) – революционен деец. Роден във Велико Търново. По професия фармацевт. Като учител в българското училище в Гюргево установява контакт с българската революционна емиграция. Привлечен в заседанията на Апостолското събрание, получило известност повече като Гюргевски революционен комитет, в края на 1875. След прехвърлянето на апостолите и техните помощници в България в началото на 1876 във връзка с подготовката на Априлското въстание на него е възложено да поддържа връзката между революционните дейци в България и Румъния. Взема

дейно участие във формирането на *четата на Христо Ботев*. Заедно с войводата съставят на френски език писмото до капитана на кораба „Радецки“. След Освобождението се установява в Русе, където открива и първата аптека в града. Полага грижи за развитието на аптечното дело във възобновената българска държава, както и за създаването и разгръщането на дейността на Червения кръст в страната.

Янко Ангелов

Изм.: Бележити търновци. С., 1985, с. 204–205; *Българската възрожденска интелигенция.* Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 37 – 38.; *Йонков, Хр.* Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 115; *Маждракова-Чавдарова, Огн.* Янко Ангелов – пълномощник на апостолите в Гюргево. – В: *Българско възраждане. Идеи – Личности – Събития.* Т. 13. С., 2011, с. 231 – 244.

АНГЛИЙСКИЯТ ПЕЧАТ И АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ – поместват много материали. Консервативните вестници, сред които е и в. „Таймс“, се придържат към политиката на консервативното правителство на Б. *Дизраели* за запазване целостта на Османската империя. По-друга е позицията на либералния печат, сред който най-ярко се откроява в. „Дейли нюз“, който помества дописката на Е. *Пийрс* от Цариград за опожаряването на десетки български селища и избиването на хиляди невинни българи.

Изм.: Възвъзова-Каратеодорова, К. Българският и чуждестранният печат от 1876 г. и Априлското въстание. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966.* С., 1966, с. 194 – 195; *Иконописова, М.* Английската общественост и Априлското въстание. – *Ист. преглед*, 1976, № 1, с. 73 – 84.

АНДЕРСЪН – депутат в Английския парламент. Взема участие в разискванията на 7 август 1876 за положението в българските земи и изразява силно възмущение от зверствата на османските власти.

Изм.: Априлското въстание в българския възрожденски печат. Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 188, 189.

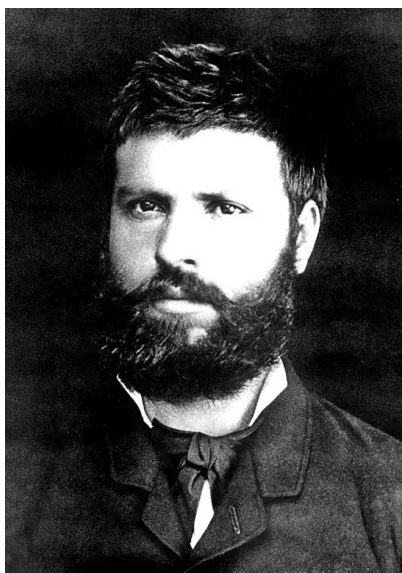
АНДОНОВ, Вълчо Добрев (прозвище Македонца) – революционен деец. Роден в гр. Велес, Вардарска Македония. Живее в Галац, Румъния. По професия – хлебар. Името му е записано на първия паметник на Христо Ботев във Враца от 1890. Липсват сведения кога и как се е включил в *четата на Христо Ботев* и каква е по-нататъшната му съдба.

Изм.: Чолов, П., Н. Пачев. Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 31–32.

АНДОНОВ, Иван – революционен деец. Роден в гр. Сливен. По време на въстанието участва в състава на *четата на Стоил войвода*.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 306.

АНДОНОВ, Иван Савов (28.VI.1854–18.XII.1937) – революционен и обществен деец. Роден е в с. Спасово, Чирпанско, дн. Старозагорска област. Първоначално учи в родното си село, а от 1861 до 1871 – в Чирпан и Пловдив. Учител в с. Средно градище, Чирпанско (1872–1874). Включва се активно в националноосвободителното движение (1872). Член и секретар на Чирпанския частен революционен комитет. Заедно със Стефан *Стамболов* участва в Старозагорското въстание (1875). Участва в подготовката на Априлското въстание (1876). Заловен и осъден на доживотен затвор. Прекарва две години в затворите в Пловдив и Цариград. Освободен след амнистията по силата на Санстефанския мирен договор 1878. След Освобождението учи в Пловдивската семинария (1878–1879). Един от основателите на комитетите „Единство“. Съосновател с Пере Тошев, секретар и активен член на БТЦРК (1885). На 6 септември 1885 г.

Иван Андонов

заедно със Захарий *Стоянов* влизат в конака и заявяват на управителя на Източна Румелия Гаврил Кръстевич, че е свален и Съединението е извършено. През следващите години се отдава на адвокатска практика в Пловдив. Занимава се и с политическа дейност. Председател на Околийското и Окръжното бюро на Народнолибералната партия в Пловдив (1886–1919). Депутат в III-ото и IV-ото велико народно събрание, V-ото и VI-ото обикновено народно събрание (1886–1907). Редактор на „Малък вестник“ (1892–1893) и в. „Шести септември“, насочен срещу д-р Никола Геннадиев (1908). От вестника излизат само 10 броя. Председател на Поборническо-опълченското дружество (1904–1936) и на Археологическото дружество в Пловдив (1923–1929). Автор на „Из спомените ми от турско време“ в две части и на „Съединението“. Умира в Пловдив.

Изм.: Българската възрожденска интелигенция. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 38.

АНДОНОВА, Фота – вж. *Манчева*, Фота

АНДРАШИ, Дюла (1823–1890) – граф, австро-унгарски политически и държавен деец. Взема участие в Унгарската революция от 1848, а след нейния неуспех живее в изгнание в Лондон и Париж. През 1858 се завръща в страната и се включва в партията на Ференц Деак. През 1865 става заместник-председател на Парламента на Унгария и взема активно участие в преговорите, довели до образуването на Австро-Унгария. Министър-председател на Унгария

Дюла Андраши

(1867). На този пост провежда значителни реформи в организацията на армията и граничните военни окръзи. Андраши се противопоставя на засилването на влиянието на славянските народи в Империята и на издигането на статута на Бохемия в двойната монархия. Противопоставя се и на намесата на Австро-Унгария на страната на Франция във Френско-пруската война през 1870. Министър на външните работи на Австро-Унгария. Отказва се от претенциите за хегемония в Германия и се противопоставя на разширението в територията на разпадащата се Османска империя, което би увеличило славянското население на Австро-Унгария. При срещата му с българските делегати Др. Цанков и М. Д. Балабанов заявява лицемерно, че ще се постарее „да помага за разрешението на българската работа“. По време на Берлинския конгрес 1878 полага големи усилия за възпрепятстване на българското освободително дело.

Изм.: Георгиев, Т. Бележки за Средногорското въстание в 1876 година. Панагюрище, 1995, с. 67, 84; **Априлското въстание в българския възрожденски печат.** Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 160; **Каменов, П.** Граф Андраши и Балканите (1867 – 1890). С., 2001.

АНДРЕЕВ, Ангел – революционен деец от с. Жребичко, Пещерско, дн. Пазарджишка област. По време на въстанието участва в сраженията с османските войски. Заловен и изпратен на заточение.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 263.

АНДРЕЕВ, Антон Иванов (прозвище Габровче-то) (1857 – 2.III.1912) – революционен деец. Роден в колиби Колишарци, Габровско. Участник в *четата на Христо Ботев*. Починал във Варна.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 595; **Българската възрожденска интелигенция.** Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 38.

АНДРЕЕВ, Георги (1849 – 28.II.1912) – революционен деец. Роден в колибите Колишовци, Габровско. Установява се да живее в гр. Браила, Румъния. Член на местния български революционен комитет. Влиза в *четата на Христо Ботев*. Участва в сраженията й при с. Баница, Милин камък, Челопек и др. места. След разбиването й в продължение на 20 дена се скита по Стара планина. Заловен край Етрополе (7 юни 1876) и след жестоки изтезания доведен в Ботевград, после в София, където прекарва два месеца в затвор. Освободен след султанската амнистия от август 1876. Отново емигрира в Румъния, откъдето се прехвърля в Кишинев. По време на Руско-турската война е в състава на Българското опълчение. След Освобождението живее в Чирпан и Варна.

Изм.: Чолов, П., Н. Пачев. Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 11 – 12.

АНДРЕЕВ, Жеко – революционен деец. Роден в гр. Ямбол. По време на Априлското въстание е в *четата на Стоил войвода*.

Изм.: Страшимиров. История на Априлското въстание. 2 фототип. изд. Т. 3. С., 1996, с. 286; **Чолов, П.** Българските въоръжени чети и отряди през XIX век. С., 2003, с. 130.

АНДРЕЕВ, Кръстьо – революционен деец от гр. Карлово. Около 1872 емигрира в Румъния. Включва се в *четата на Христо Ботев* и участва в сраженията й до Врачанския балкан. След 22 май 1876 следите му се губят.

Изм.: Чолов, П., Н. Пачев. Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 81.

АНДРЕЕВ, Н. – обществен деец, избран за председател на Благотворителното дружество в Гюргево, учредено на 20 юли 1876.

Изм.: Априлското въстание в българския възрожденски печат. Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 171.

АНДРЕЕВ, Петър – църковен деец. Роден в с. Долна Кремена, Врачанска област. Свещеник в родното си село (70-те г. на XIX в.). Участник в Априлското въстание.

Изм.: Йонков, Хр. Участието на българското духовенство от I великотърновски и III врачански революционни окръзи в Априлското въстание. – В: *Сб. Априлското въстание и Българската православна църква.* С., 1977, с. 357; **Българската възрожденска интелигенция.** Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 40.

АНДРЕЕВ, Сотир – революционен деец от гр. Брацигово. Участва в подготовката на въстанието. Десетник. Сражава се с османската войска в защита на Брацигово.

Изм.: Петлешков, Н. Хр., Ив. К. Йеремиев. История на Брациговското въстание. Фототип. Пловдив, 1905, с. 63.

АНДРЕЕВИЧ, Сава – далматинец. Работник на жп линия Белово. По време на въстанието се присъединява към *Хвърковатата чета на Георги Бенковски*. Убит при връх Баба в Етрополския балкан.

Изм.: Стоянов, З. Записки по българските въстания. Съчинения. Том първи. С., 1983, с. 408; **Чолов, П.** Българските въоръжени чети и отряди през XIX в. С., 2003, с. 111.

АНДРЕЯ ШИПКАТА – революционен деец. Роден в гр. Габрово. Ученик. По време на Априлското въстание е в *четата на Цанко Дюстабанов*. Загива в сражения с османските потери.

Изм.: Чолов, П. Българските въоръжени чети и отряди през XIX век. С., 2003, с. 124.

АНДРОВ, Георги – вж. *Пиринчиев* (Пиринчиски), Георги Кръстев

АНЕВ, Фильо Лазаров – поборник от гр. Батак. Убит по време на въстанието.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 408.

АНИКИН (даскал Аникин) – поборник. Роден в с. Байлово, Софийска област. Учил в килийно училище. Учител в родното си село. Член на местния революционен комитет. Участвал в подготовката на въстанието като агитатор.

Изм.: Йонков, Хр. Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 116.

АНКЕТНИ КОМИСИИ ПО РАЗСЛЕДВАНЕ НА ОСМАНСКИТЕ ЖЕСТОКОСТИ ПРИ ПОТУШАВАНЕ НА ВЪСТАНИЕТО – съставени под натиска на европейската общественост. Участват видни обществени дейци, журналисти, дипломати и пр. Посещават предимно районите, пострадали най-много – Батак, Перущица, Панагюрище и пр. Такива комисии съставя и Високата порта, които не крият стремежа си да омаловажат репресиите и насилията на османските власти не само срещу въстаналото, но и срещу мирното беззащитно население.

Изм.: Томова, Д., Л. Драголова. Анкетни комисия по разследване на изстъпленията при потушаване на Априлското въстание през 1876 г. – В: *Известия на Народната библиотека „Кирил и Методий“*. Т. 14. 1978, с. 643 – 668; **Шопов, А.** Атанас Шопов и Българският национален въпрос (1876 – 1913). Шумен, 2005, с. 26 – 38; **Тодев, И.** Баташкото клане – мит или история? Част II. Чуждестранни анкети за потушаването на Априлското въстание в Батак. – В: *Историческото богатство на община Батак. Известия на Исторически музей – Батак*. Т. III. Батак, 2010, с. 28 – 67.

АНКОВ, Мито Иванчов (1848 – 18.VI.1909) – революционен деец. Роден е в гр. Враца. Завършва четирикласното училище в родния си град, след което се приобщава към търговските дела на семейството – търговията с вълна и кожи. През 1869 заедно с учителя Симеон Подбалкански, Николчо Кръстеняков, Кръстьо Новкиришки и други родолюбиви граждани е сред учредителите на градското читалище. Включва се в и националноосвободителната борба. На 1 юли 1872 при една от обиколките си по търговски дела в Орханийско (дн. Ботевградско) заедно с Кръстьо Бързаков е посветен в революционните идеи от Димитър Общи. На 10 юли с.г. свиква приятели в дома на Мито Цветков Бакалбашийски, за да положат основите на революционния комитет във Враца. За председател е избран Кръстьо Новкиришки, Мито Анков става подпредседател, Мито Цветков – касиер, секретар е Стефанаки Савов, а членове Тодорин Ванов и Цено Ангелов. След гибелта на Левски Врачанският революционен комитет преустановява дейността си до есента на 1875. На 21 октомври е възстановен благодарение на активната намеса на Стоян Заимов. Привлечена е и Йота Ангелакова, на която е поверено да развие революционната дейност сред жените във Враца.

Мито Анков

По време на подготовката на Априлското въстание Мито Анков наред с главния апостол Заимов стои в центъра на разгърнатата се широкомащабна дейност в Трети революционен окръг. Като основен проблем се очертава набавянето на оръжие. Парите, събрани от врачанските дейци, са дадени на „специални“ и „високо доверени хора“, които обещават да закупят и изпратят „стоката“ по кораб от Бекет до Оряхово, но макар че определеното за въстанието време приближавало, не е получено абсолютно нищо. След разгрома на Ботевата чета Мито Анков, както и главният апостол Стоян Заимов, учителите Христо Даскалов, Иван Кирачков и всички заподозрени в революционна дейност – общо 150 души, са арестувани. Заедно със своите съратници Мито Анков е осъден и лежи във Видинския и Русенския затвори. Оправдан е по „милостта на падишаха“ и вследствие на блестящата защита на Илия Цанов. През март 1877 заедно с Григорий Найденов преминават Дунава и емигрира в Румъния. На 1 май двамата се записват доброволци в сформиращото се в Пловдив Българско опълчение. През 1879 Мито Анков става помощник-кмет във Враца. Известно време е и финансов секретар. Впоследствие става околийски началник в Оряхово, а по-късно и в Попово. Автор на „Спомени за размирните години“ (1937). Публикувани със съкращения в: *Април 1876. Спомени*. С., 1987, с. 679 – 685.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 340; **Чолов, П., Н. Пачев.** Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 93.

Екзарх Антим I

АНТИМ I (светско име: Атанас Михайлов Чалъков) (1816 – 1.XII.1888) – висш духовник. Роден в Лозенград, Източна Тракия. Приема монашество в Хилендарския манастир (1837). Учи Великата народна школа в Цариград (1843 – 1844). Завършва с първия випуск Богословското училище на остров Халки, учи в Одеса и Духовната академия в Москва (1856).

След завръщането си от Русия е преподавател, а за известно време и ректор на Богословското училище на о. Халки. През 1861 е назначен за Преславски митрополит, а от 1868 е Видински митрополит. Същата година подкрепя цариградските българи и отхвърля каноническото подчинение на Вселенската патриаршия. Член на Привременния синод на Българската екзархия и участва в Църковнонародния събор от 1871. Избран за пръв екзарх на Българската екзархия (16 февруари 1872). Развива активна дейност срещу униатската пропаганда. Играе съществена роля за изграждане на Екзархията и за културно-просветното издигане на българския народ. След Априлското въстание прави всичко възможно, за да бъдат запознати международната общественост и чуждите дипломати в Цариград за извършените от турците произволи и жестокости при потушаването на въстанието. През април 1877 по настояване на Високата порта е освободен от поста екзарх и впоследствие изпратен на заточение в Анкара. След като е освободен в резултат на обща амнистия (март 1878), поема ръководството на Видинската митрополия. След завръщането си в България е председател на Учредителното събрание и на I-ото велико народно събрание (1879). По време на Сръбско-българската война от 1885 и сръбската обсада на Видинската крепост комендантът на крепостта и видни граждани предлагат на митрополит Антим да потърси убежище в отсрещния румънски град Калафат, но той отказва категорично. Умира във Видин.

Изм.: Патриарх Кирил... Архимандрит Горазд. Екзарх Антим V и Априлското въстание. – В: Априлското въстание и Българската православна църква. С., 1997, с. 393 – 424; Цацов, Борис. Архиереите на Българската православна църква. С., 2003; Желязков, Диян Димитров. Писмото на Антим I до руския цар. Фотокопийно представено и преведено от Диян Желязков. 2016.

АНТИПОВ, Георги (1840 – 1896) – църковен деец. Роден в махалата Жълтеш, Тревненско (дн. Габровска област). Ръкоположен за свещеник (1872). По време на въстанието се присъединява към четата на Христо Петров, Тодор Кирков и Станьо Гъдев. Макар че скоро след това я напуска, след залавянето му е подложен на жестоки изтезания.

Изм.: Тошков, М. Въоръжени с надежда. Хроника за април 1876 година. С., 1976, с. 70 – 71; Йонков, Хр. Участието на българското духовенство от I великотърновски и III врачански революционни окръзи. – В: Априлското въстание и Българската православна църква. С., 1977, с. 336; Колев, Л. Духовници – участници в националноосвободителните борби на нашия народ. – В: Известия на Църковноисторическия архив и институт. Т. I. 1978, с. 307 – 310; Скурат, Константин Ефимович. Апрельское восстание и русская церковная общественность. – В: Априлското въстание и Българската православна църква. С., 1977, с. 505; Българската възрожденска интелигенция. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 40 – 41.

АНТИПОВ, Петър – просветен и църковен деец. Роден в Шипка, Казанлъшко, дн. Старозагорска област. Учителства няколко години в габровските села. Приема църковен сан (1872) и служи като свещеник в с. Жълтеш, Габровско. По време на въстанието е в четата на Христо Патрев и участва в сражението й при колибите Нова махала (дн. към с. Априлово), Габровско.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 369; Българската възрожденска интелигенция. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 40 – 41; Цонева, Д. Габровското духовенство и Априлското въстание. – В: Априлското въстание в Централна Северна България. Материали от Националната научна конференция, проведена в Севлиево през април 1995 г. Севлиево, 1996, с. 213 – 214.

АНТОКОЛСКИ, Марк Матвеевич (1843 – 1902) – руски скулптор, академик. Вдига глас в защита на българите, пострадали при потушаване на Априлското въстание.

Марк Матвеевич Антоколски

Изм.: Косев, К., Н. Жечев, Д. Дойнов. История на Априлското въстание. С., 2006, с. 477.

АНТОН АРНАУТИНА – вж. *Танасков*, Антон Стоянов

АНТОН ПРИЗРЕНЛИЯТА – вж. *Танасков*, Антон Стоянов

АНТОН ШОПЪТ – поборник от гр. Копривщица. Взема участие в подготовката на въстанието.

Изм.: Беловежов, Н. Първата пушка за Априлското въстание. Записки по Копривщенското въстание в 1876 година. С., 1901, с. 68.

АНТОНОВ, Маньо – революционен деец. Записан в *четата на Христо Ботев*.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 595.

АНТОНОВ, Стат (Евстати) (1844 – 21.III.1926) – лекар, революционен и обществен деец. Роден във Велико Търново. Завършва медицина в Румъния (1871). Член на Търновския частен революционен комитет. Лекува Васил *Левски* във Велико Търново след залавянето му в Кърчинското ханче. Търновци търсят различни начини да го освободят. Жоржо Момчев, богат търговец и член на комитета, се среща с търговеца Стефан Карагъзов, който е повикан в Конака като представител на обществеността. Двамата обсъждат дали Антонов остава верен на революционните идеи,

д-р Стат Антонов

дали се включва в подготовката на Старозагорското въстание и дали не може да се направи нещо, за да бъде освободен Апостола. След Освобождението е назначен на държавна лекарска служба. Включва се активно и в обществения живот. Влиза в обкръжението на Любен Каравелов и е сред посетителите на хана на Бела Бона. Става приятел и със Стефан Стамболов. Един от основателите и член на ръководството на Славянското благотворително дружество. Предсе-

дател на Търновския комитет „Единство“ (1878). Депутат в Учредителното събрание.

Изм.: Бележити търновци. С., 1985, с. 169 – 170; **Българската възрожденска интелигенция.** Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 42 – 43.

АНТОНОВ, Стефан – революционен деец от Стара Загора. Четник в *четата на поп Харитон*.

Изм.: Април 1876. Въстаналя България. Пловдив, 2006, с. 211.

Стефан Антонов

АНТОНОВА, Фота – от Батак. Заедно със София Вранкова разкриват пред Европейската комисия в Пловдив извършените от османските власти зверства в Батак. Подпомага пострадалите от въстанието, предвожда демонстрацията на жените от Батак, насочени срещу местните чорбаджии, които искат да се изпратят благодарствени адреси до султанското правителство. Мъжете и на двете са убити по време на въстанието.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 384.

АНЧОВ, Тончо – революционен деец от Бяла черква, Великотърновско. По време на въстанието е в състава на *четата на поп Харитон* и участва в сраженията ѝ с османските войски при Дряновския манастир.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 406.

АПАС АГА – един от предводителите, преследвали четата на *Стоил войвода* в Котленско и Сливенско.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 595.

АПЕЛ НА БЛАГОТВОРИТЕЛНОТО ОБЩЕСТВО В БОЛГРАД – за събиране на волни пожертвования за пострадалите българи при потушаване на Априлското въстание.

Изм.: Априлското въстание в българския възрожденски печат. Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 166.

АПЕЛ НА БЪЛГАРИ ОТ РУМЪНИЯ – за подпомагане на пострадалото население при погрома на Априлското въстание.

Изм. в. Български глас (Болград), № 10, 22 юни 1876.

АПОСТОЛИ ОБХОЖДАТ БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ – дописка във в. „Напредък“, № 81, 14 февруари 1876) за посещения на български апостоли във Видин, Лом, Свищов и Варна.

Изм.: в. Български глас, № 8, 8 юни 1876; Априлското въстание в българския възрожденски печат. Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 86.

АПОСТОЛОВ, Георги (Г. А. Минчев) (VI.1853 – 21.V.1876) – национален революционер. Роден в Стара Загора в семейството на богат търговец на абаджийска стока и откупвач на натуралния десятък от Стара Загора. Завършва училище в родния си град.

Георги Апостолов

Бил е счетоводител в търговска кантора и търговец. Член на Старозагорския частен революционен комитет на ВРО, основан от Васил Левски. Участва в подготовката на Старозагорското въстание (1875). След неуспеха му избягва в Румъния. През есента на 1876 участва в заседанията на Апостолското събрание в Гюргево, получило известност като Гюргевския революционен комитет. Определен е за помощник-апостол на Стоян Заимов във врачанския край. През пролетта на 1876 с Никола Обретенков решават да се върнат в Румъния, за да организират чета, която при избухване на въстанието да донесе оръжие във Враца. Под командването на Христо Ботев четата слиза на Козлодуйския бряг на 17 май 1876. Секретар на четата. След смъртта на Христо Ботев повежда част от четниците. Пада убит в сражение в местността Рашов дол край с. Лютиброд, Врачанско.

Изм.: Апостолов, К. Георги Апостолов. Черти из живота и революционната му дейност. Ст. Загора, 1929; Йонков, М. Секретарят на Ботевата чета Георги Апостолов. – Народна младеж, № 132, 2 юни 1955; Бояджиев, Й. Ботевият четник Георги Апостолов. – Септември (Стара Загора), № 66, 2 юни 1959; Българската възрожденска интелегенция. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари,

търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 43; Йонков, Хр. Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 114; Вълчев, Г. Апостолът Георги Апостолов. – Във: Вълчев, Г. Въстанието във Видинско. Видин 5 – 7, 1998; Чолов, П., Н. Пачев. Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 34.

АПОСТОЛОВ, Йордан (Йордаки) Алексиев (1853 – 1876) – революционен деец. Роден в Свищов. По-малък брат на Коста Апостолов. Участник в четата на Христо Ботев. Загинал при разгрома на четата.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 595.

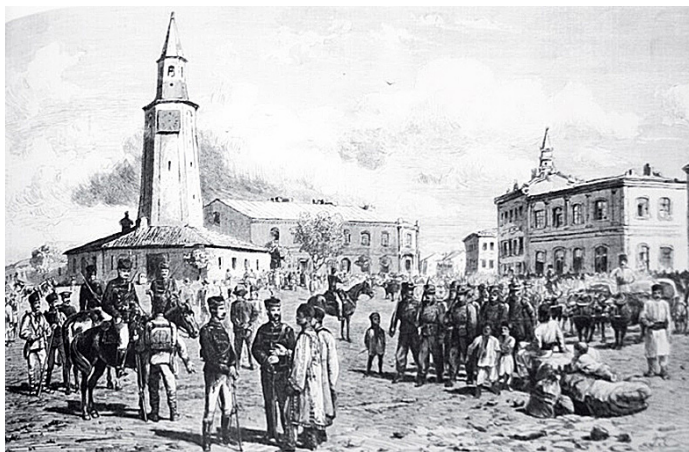
АПОСТОЛОВ, Коста (Костаки) Алексиев (между 1845 – 1852 – 4.II.1921) – революционен деец. Роден в Свищов. Брат на Йордан Апостолов. Участник в четата на Христо Ботев. Един от оцелелите при разгрома ѝ.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 595.

АПОСТОЛСКО СЪБРАНИЕ В ГЮРГЕВО

1875 – след неуспеха на Старозагорското въстание през 1875 БРЦК в Букурещ на практика се разпада. В редовете на българската революционна емиграция за втори път след гибелта на Васил Левски настъпва униние. Тъй като въстанието в Босна и Херцеговина продължава, обстановката на Балканите също продължава да бъде напрегната. Това кара група млади революционери – Никола Обретенков, Стоян Заимов и Панайот Волов, да подемат инициативата за организиране на ново въстание в България през пролетта на следващата 1876. За да избегнат тягостната обстановка сред емиграцията в румънската столица, през есента на 1875 те се отправят в Гюргево – малко румънско градче, разположено на левия бряг на р. Дунав срещу гр. Русе. Примерът им е последван и от други български емигранти в Румъния – Георги Икономов, Христо Караминков, Георги Апостолов, Георги Измирлиев, Иваница Данчев, Иларион Драгостинов и др. Първоначално пристигащите се настаняват в частни квартири. Когато обаче броят им нараства, става неудобно да се събират в тях заедно и се настаняват в една сграда край града, която наричат „казармата“. Поради липса на организационен опит те се оказват в твърде трудно положение, за да се справят с поставената задача. По тази причина се свързват със Стефан Стамболов, който има вече зад гърба си участие в едно въстание – Старозагорското от 1875. Макар и завършило без успех, те разчитат на неговия революционен опит. Последният обаче още не е изживял разочарованието си от неуспеха на Старозагорското въстание и отказва да откликне на отправената му молба. Намеренията му са да се занимава с журналистическа дейност. Тъй като обаче среща ог-

ромна финансова трудност, за да се заеме с проектираната дейност, а и последват нови настойчиви покани от гюргевци, той приема да дойде при тях, разбира се, при положение че се приеме условието му той да бъде ръководител на групата. Условието му е прието и на 11 ноември 1875 той пристига в Гюргево. От този момент дейността на гюргевци се оживява. Последват поредица от заседания, на които се обсъждат всички основни въпроси, свързани с подготовката и провеждането на предстоящото въстание в Българско. До скоро в историческата литература се приемаше, че заседанията на гюргевци са продължили до края на м. декември 1875 г. Намереното неотдавна „Пълномощно“ на П. Волов и Г. Бенковски показва, че те са приключили работата си в средата на декември с.г. Опасявайки се от предателство, гюргевци провеждат заседанията си в голяма секретност. Поради липса на документи не може да се установи точният брой на участвалите в заседанията. Христо Йонков, един от най-задълбочените изследователи на Априлското въстание, е успял да издири имената на 19 души: Христо Каминков – Бунито, Панайот Волов, Стил Иванов Вучков, Димитър Иванов Горов, Иваница Данчов, Иларион Драгостинов, Стоян Заимов, Георги Измирлиев, Георги Икономов, Янко Ангелов, Никола П. Мартинов, Георги Апостолов, Георги Обретенов, Никола Обретенов, Никола Славков, Стефан Стамболов, Иван Хаджидимитров, Гаврил Хлътев (Георги Бенковски) и Тодор Чорбаджи. Освен това в разискванията не вземат участие всички дейци, а само по-старите от тях. Това предизвиква остро недоволство от страна на по-младите. Особено драстична е реакцията на Георги Обретенов (по-млад брат на Никола Обретенов), който според твърденията на Захарий Стоянов решил да се удави в р. Дунав. Само една щастлива случайност го спасява от явната гибел. Сред лицата, лишени от привилегиите да участват непосредствено в обсъждането на въпросите, е и Г. Бенковски. Но той бързо привлича вниманието на по-старите с постъпката си при надейното влизане на румънски полицаи в събранието. Появата му смущава заседаващите. Тогава неочаквано Г. Бенковски се отправя към него и с плесница го изхвърля навън. Историческата наука не разполага с документи, от които да е видно с какви въпроси се занимават гюргевци. По презумпция се предполага, че е обсъждан планът на въстанието, географските области, в които да се проведе, и пр. Главно под влияние на мемоарна литература, писана след Освобождението, се приема, че България е била разделена на 4 революционни окръга – Търновски, Сливенски, Врачански и Пловдивски. Бил е проектиран и един пети – Софийски, който обаче така и не се осъществява. Откритото „Пълномощно“ на П. Волов и Г. Бенковски показва, че разделението на територията на България не е вървяло по линията на окръзи, а по-добре познатите по онова време географски области. На П. Волов и Г. Бенковски е възложена задачата да „уреждат и управляват революционните комитети в

Гюргево през XIX век

Западна Тракия“. Какви са били географските очерчания на районите на Ст. Стамболов, Ст. Заимов и Ил. Драгостинов, може само да се гадае. В показанията си пред турския съд, устроен в гр. Русе след разгрома на Ботевата чета, Ст. Заимов признава, че е бил натоварен да отговаря за комитетите във Врачанска, Оряховска, Белослатинска и Берковска околии. Не споменава за никакъв окръг, което не е никак случайно, тъй като до Освобождението гр. Враца няма онова значение, които придобива като административен център в следосвобождения град. Ако трябва да се сочи по-значителен център в Северозападна България, то това е гр. Видин, но не и Враца. От съществена корекция се нуждае и наименованието на сбирката на гюргевските дейци. В досегашната историческа литература се е наложило името „Гюргевски революционен комитет“, а някои автори отиват и още по-далеч, определяйки я като „Гюргевски централен революционен комитет“. А и как би могло да се приеме друго, след като тези лица се заемат с подготовка на едно въстание не в регионален, а в национален мащаб. От „Пълномощното“ на П. Волов и Г. Бенковски е видно, че става реч за „Апостолско събрание“, от името на което и Ст. Стамболов е подписал пълномощията на двамата свои другари. В историческата литература се е наложило и още едно необосновано гледище – ръководителите на различните географски области са обявени за „апостоли“, пак отново обявяйки се на мемоарни източници. В „Пълномощното“ на П. Волов и Г. Бенковски, макар и издадено от „Апостолско събрание“, такива длъжности няма. В него изрично е посочено, че двамата дейци са упълномощени да уреждат и управляват революционните комитети в Западна Тракия. Това се признава и от Захарий Стоянов, който посочва, че на „Пълномощното“, което му издал самият П. Волов, с което да се легитимира в бъдещата си дейност при подготовката на въстанието, последният също се подписва като отговорник, но не и „апостол“ на комитетите в Западна Тракия. За съжаление този изключително ценен документ, попаднал в ръцете на Г. Бенковски, е унищожен. В някои мемоарни публикации се твърди, че докато траели заседанията на гюргевските дейци, Ст. Стам-

болов и Ил. Драгостинов били натоварени със задачата да извадят задгранични паспорти за всички участници, с които след привършване на работата на сбирката да се прехвърлят легално в България. За тая цел двамата ходили в Букурещ и били извадили такива документи в сръбското дипломатическо агентство. Интересното в случая е, че след това никой от тези дейци, включително и Ст. Стамболов и Ил. Драгостинов, не се възползват от тях, а предприемат рисковото нелегално преминаване през р. Дунав. Разбира се, има още и редица въпроси, отнасящи се до Гюргевския революционен комитет, които следва да бъдат осветлени по нов начин. Ние обаче ще се ограничим по тази проблематика и ще се спрем на главния въпрос: защо сбирката на гюргевци не може да бъде окачествена като „комитет“ и още по-малко като „Централен революционен комитет“. Най-важният аргумент е обстоятелството, че след като приключват с обсъжданията на въпросите по подготовката на бъдещото въстание, всички участници – кой по-рано, кой по-късно – се отправят за определените им райони. В Гюргево са оставени само три лица – Я. Ангелов, Ив. Хаджидимитров и Д. Горов, които нямат не само каквито и да било ръководни, но и координационни функции. За разлика от гюргевци подготовката на Старозагорското въстание се поема от самия БРЦК в Букурещ, възглавен от Хр. Ботев. Поради известни причини въстанието не успява и Хр. Ботев си подава оставката от комитета.

Изм.: Куманов, М. За името на революционния орган в Гюргево в края на 1875 г. – В: *Изследвания в чест на проф. Веселин Трайков*. (Studia Balcanica, № 24) С., 2003, с. 173 – 183; *Митев, Пл.* Гюргевски революционен комитет или Апостолско събрание. Една недовършена дискусия. – В: *Април 1876. 140 години от героичната епопея*. Юбилеен вестник. Издание на Фондация „Васил Левски“, април 2016.

АПРИЛОВ, Коста Пенчов – бакалин и революционен деец от Габрово. Участва като агитатор при подготовката на въстанието в родния му край. По време на въстанието е в *четата на Цанко Дюстabanов* и участва в сраженията при с. Ново село и Марагидик. При потушаване на въстанието е пострадал материално.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 328 – 329.

АПРИЛСКО ВЪСТАНИЕ 1876 – връхна точка на българската национална революция. Целта на неговите ръководители – гюргевските дейци – е да се отхвърли петвековното османско иго и да се възобнови българската държава. След неуспеха на Старозагорското въстание (1875) настъпва ново униние сред българската революционна емиграция в Румъния, подобно на това след гибелта на Васил Левски (1873). Тъй като на Балканския полуостров бушува още въстанието в Босна и Херцеговина, „група млади революционери“ подемат идеята за подготовка на ново въстание в българските земи. За да не бъдат

повлияни от негативизма на старите революционни дейтели, те решават да преместят мястото на своята дейност от Букурещ в Гюргево. Крайдунавското градче е избрано и поради обстоятелството, че е на брега на р. Дунав, т.е. в непосредствена близост с българските земи, и предоставя по-добри възможности за контакти с лица от българските земи.

Първ от революционерите пристига Никола Обретенов, който е родом от намиращия се на отсрещния бряг гр. Русе. Оттам по-лесно е можел да поддържа връзки със своите близки – майка му Баба Тонка и сестра му Петрана.

След него в крайдунавското градче идват и други дейци – Панайот Волков Стоян Заимов (който довежда със себе си и Георги Бенковски), Иваница Данчев, Никола Славков, Георги Обретенов (брат на Н. Обретенов), Георги Измирлиев и др. Общият брой на събралите се възлиза на 15 – 16 души, заедно с присъединилите се към тях Янко Ангелов, Димитър Горов и Иван Хаджидимитров, които по онова време се намират в самия гр. Гюргево. Поради липса на практически опит работата по подготовката на бъдещото въстание върви бавно и мудно. Тогава заседаващите решават да повикат Стефан Стамболов, участвал в подготовка на Старозагорско въстание от 1875, което, макар и завършило с неуспех, му създадо голям авторитет сред българската емиграция в Румъния. След неуспеха на въстанието от 1875 той намира спасение чрез прехвърлянето си в Румъния и отново се установява в Букурещ, където обмисля с какво да се залови в бъдеще. Намеренията му са били да се заеме с журналистика. Поради това той отначало отклонява поканата на гюргевци. След като получава от тях известие, че са готови да му предоставят председателското място в Събранието, приема и пристига в Гюргево (средата на ноември 1875). От този момент насетне работата по подготовката на въстанието потръгва. Първ помощник на Ст. Стамболов става Ст. Заимов, определен за секретар на Събранието. Първоначално гюргевци живеят в отделни квартири в града. Тъй като това затормозява работата им, решават да се съберат на едно място, като за целта наемат една къща край града, която наричат „казарма“. За да се предпазят от турски шпиони, каквито имало в градчето, достъпът до казармата е твърде строг. До нея не се допускат никакви външни лица, освен Я. Ангелов, Д. Горов и Ив. Хаджидимитров като жители на градчето. По разбираеми причини заседанията на събранието протичат при строга секретност, поради което на онези от тях, в които се обсъждат по-важни въпроси, не са допускани и някои от по-младите дейци. От това решение Георги Измирлиев и Георги Обретенов се почувствали обидени. В числото на по-младите дейци е причислен и Г. Бенковски. Една смела негова постъпка срещу един румънски полицаи, дошъл да провери с какво се занимават намиращите се в казармата, го издига в очите на присъстващите и той е включен към групата на по-старите участници.

Доскоро в историческата литература се твърдеше, че заседанията на Събранието в Гюргево са продължили до към 25 декември 1875. От намереното преди

години „Пълномощно“ на П. Волов и Г. Бенковски е видно, че работата на гюргевици приключва на 15 декември 1875. Времето до края на декември и началото на януари 1876 те прекарват в подготовката за прехвърлянето им на българските земи. Първоначално се е предвиждало това да стане по легален път. За целта Ст. Стамболов и Иларион Драгостинов са изпратени до Сръбското дипломатическо агентство в Букурещ, за да извадят сръбски паспорти за всички, участвали в събранието. Впоследствие никой от дейците, включително Ст. Стамболов и Ил. Драгостинов, не се възползва от тези паспорти. Случаят с убийството на Ангел Кънчев (1871) бил още твърде пресен, за да се подложат на подобен риск. Преминаването в Българско става през р. Дунав, която по онова време била замръзнала. Въпреки това някои от дейците се излагат на сериозна опасност, която едва не коства и живота им.

Пак доскоро в историческата литература Събранието в Гюргево се характеризираше еднозначно като „ГюргеВСКИ РЕВОЛЮЦИОНЕН КОМИТЕТ“, а някои изследователи го въздигнаха в ранг „ГюргеВСКИ ЦЕНТРАЛЕН КОМИТЕТ“, подминавайки наличните факти. Най-важният от тях е споменатото „Пълномощно“ на П. Волов и Г. Бенковски, подписано от Ст. Стамболов в качеството му на „председател на Апостолското събрание“. Друго важно свидетелство е едно писмо на Ил. Драгостинов от март 1876 до Тома Кърджиев в Русе, в което той заявява ясно: *Ний не сме някой върховен съвет и комитет над комитетите в Татковината ни, но просто едно дружество опитни хора, които по призвание и подканване на представители на много области из Българско, начертали един общ план, по който да се свържат всички страни, на освен това и снабдяване с оръжие и други потребности, ако пари само дава народът.* Въпросът за наименованието на събранието в Гюргево не е формален. Видно е, че в случая не може повече да се говори за комитет, какъвто бил създаден в началото на 70-те г. на XIX в. в Букурещ, който имал качествата на *ръководен орган*. Събранието в Гюргево по своя облик и същина прилича по-скоро на *събранията*, които Л. Каравелов, в качеството си на председател на БРЦК, свиква няколкократно през първата половина на 70-те г. на XIX в. за обсъждане на различни въпроси, при което след изчерпване на дневния им ред участващите в тях революционни дейци от Румъния и Българско се завръщат в своите райони. В Букурещ обаче остава Л. Каравелов, който е не само председател на комитета, но и главен редактор на печатните му издания – вестниците „Свобода“ и „Независимост“. След оттеглянето му от тези постове начело на БРЦК застава Хр. Ботев, който е главният инициатор и вдъхновител за въстанието от 1875. След като въстанието завършило с неуспех, той поема политическата отговорност, като си подава оставката от участието си в Комитета. Що се отнася до гюргевици, след като приключват своята работа по подготовката на бъдещото въстание, се отправят за определените им краища в Българско. В крайдунавското градче остават само трима души – Я. Ангелов, Д. Горов и Ив. Хаджидимитров, които не

само че нямат никакви *ръководни*, но дори и *координационни* функции.

Цитираното по-горе писмо на Ил. Драгостинов хвърля светлина и по въпроса за главната задача, с която се занимават гюргевици – подготовката на новото въстание, което трябвало да избухне през пролетта на 1876. Според известните до сега данни е видно, че първоначално участниците в Апостолското събрание в Гюргево проектират подготовката на въстанието да се извърши в по-широк обхват – „24 точки“, от които да успеят да се вдигнат поне 4 – 5. Този факт показва по убедителен начин, че събранието не е проектирало създаването на *революционни окръзи*, което по неизвестни причини е залегнало широко в историческата литература. Според административната реформа от 60-те г. на XIX в. империята се дели на вилаети, нахии (околии) и полунахии (полуоколии). Взетото по този въпрос решение от гюргевици се потвърждава и от други източници. Първият от тях отново е „Пълномощното“ на П. Волов и Г. Бенковски, в което изрично е посочено, че двамата апостоли се делегират с подготовката на бъдещото въстание в Тракия. За никакъв революционен окръг не става дума. Казаното в „Пълномощното“ на П. Волов и Г. Бенковски се потвърждава и от Захари Стоянов, който, описвайки в своите „Записки“ първата си среща с Г. Бенковски, му предоставя пълномощно, издадено му от П. Волов като главен организатор на въстанието в Тракия. При своята първа среща със стрелчани в началото на 1876 Г. Бенковски също говори, че идва при тях като лице, натоварено с подготовката на въстанието в Тракия. Трети факт е речта, която самият Ст. Заимов произнася по време на процеса срещу Ботевите четници в Русе, където се представя като ръководител на въстанието не на революционен окръг, а на 4 околии, намиращи се в Северозападна България – Врачанска, Оряховска, Белослатинска и Берковска. Тъй като не са запазени пълномощните на другите апостоли, действащи в Търновско и Сливенско, не може да се види как са били наречени районите, в които те са изпратени да действат. От последвалите след това събития е видно, че за Търновския край за главен апостол е определен Ст. Стамболов, с помощници Христо Караминков и Георги Измирлиев; за Сливенския – Иларион Драгостинов, с помощници Стоил войвода, Георги Икономов и Георги Обретенов; за Врачански – Стоян Заимов, с помощници Никола Обретенов и Никола Славков. Проектиран е и още един район – Софийски, но по различни причини в него не се предприема никаква подготовка за въстанието.

Голяма дискусия сред участниците в Апостолското събрание в Гюргево предизвиква въпросът за датата на обявяването на въстание. В последна сметка се стига до решение това да стане най-късно до 11 май 1876 – празника на равноапостолите св. св. Кирил и Методий.

При обсъждане на въпроса за подготовката на самото въстание гюргевици са били длъжни да вземат под внимание редица обстоятелства от вътрешно и външнополитическо естество. Разчитат твърде много на подкрепата на Великите сили и особено на Русия.

Обаче това е било по-скоро пожелателно, тъй като няма данни, от които да се види дали са предприети постъпки пред меродавните фактори на тези страни.

Не на последно място, планът на гюргеви включва и подпалването на османската столица Цариград. Координацията на въстаническите действия се възлага на ръководните дейци от Търновско.

При изработване на плана за въстанието са взети под внимание и някои постановки от плана за подготовката на Старозагорското въстание. Постигнато е съгласие районът на въстанието да се проведе също по старопланинския масив, но в по-широки размери – от Врачанско до Сливенско, както и в Средна гора и Родопите. В определените стратегически точки трябвало да се съсредоточи цялото мирно население, за да се избави от евентуален терор на османските власти. Начинът на провеждането на въстанието се предоставя на ръководните дейци на отделните краища като по-добре запознати със съществуващите в тях специфични условия. За Търновско се предвижда овладяването на големите градове или в краен случай те да бъдат подпалени. Действията на търновките въстаници е трябвало да бъдат подпомогнати от въстаническите сили в Североизточна България – Русе, Шумен, Разград, Варна.

За Врачанския край се предвижда завладяването на града, разрушаването на Видин и София и завардането на старопланинските проходи до Арабаконак.

В Сливенския край твърде много се разчита на помощ от Ямболско, Старозагорско, Новозагорско и Чирпанско.

Като опорни точки, в които следва да се насочат въстаниците от Търновско, са определени Котленският и Шипченският балкан.

Планът за действие в Пловдивско-Панагюрския край е разработен от специална комисия, избрана по време на *Оборищенското събрание* (април 1876). В него се предвижда изгарянето на Одрин, Пловдив, Пазарджик и София, разрушаването на Карлово, Златица и Ихтиман, както и изгарянето на онези мюсюлмански села, чието съществуване би могло да застраши въстаническите действия. По-нататък в плана се предвижда охраната на Траяновия и Арабаконашкия проходи и създаването на седем опорни пункта за убежища на населението от околните села.

В хода на въстанието е следвало да бъде създадена свободна въстаническа територия не само за Пловдивския, но и за другите краища в Българско.

Апостолското събрание не отминава и въпроса за правата и задълженията на апостолите. На тях е възложена главната задача по цялостната подготовка на въстанието.

Събитията, последвали след обявяването на въстанието, се развиват по начин, свършено различен от предвиденията на гюргеви. Най-голяма дейност по подготовката на въстанието е извършена в Пловдивско-Панагюрския край, където още след пристигането си в него П. Волов и Г. Бенковски пристъпват към активни действия за възстановяване на старите местни комитети, основани от Апостола, по-голямата част от които били престанали да съществуват, а

там, където нямало такива – към създаване на нови. Дватама апостоли посещават – според случая заедно или поединично – различните селища. В процеса на работата си те си поделят края на два големи района: Средногорието и Тракия – за Г. Бенковски, а П. Волов поема селищата от Родопите и някои други селища вън от тях.

Особено енергична дейност разгръща Г. Бенковски. Съзнавайки този факт, П. Волов му отстъпва своите пълномощия на главен апостол.

В хода на подготовката се провеждат и *пунктови събрания*, на които присъстват представители на по-голям брой селища. Първото от тях е проведено в Калугеровския манастир „Св. Никола“ (февруари 1876), чийто игумен отец Кирил Слепов става един от главните помощници на Г. Бенковски. След това последва събранието в Оборище (април 1876), на което присъстват представители от още по-голям брой селища. Въпросът, около който се разгръща най-остра дискусия, е за това, кой да обяви въстанието – апостолите или Привременното правителство в Панагюрище. След произнесена пламенна реч от Г. Бенковски правото за този акт е предоставено на апостолите. Другите въпроси около подготовката и провеждането на въстанието са предоставени на т.нар. Подготовителна комисия. Що се отнася до датата на обявяването на въстанието, оборищенци се съобразяват с взетото в Гюргево решение – май 1876, но допускат, че ако се случи някое непредвидено събитие, може да се извърши и по-рано. Тодор Каблешков, един от копривщенските водители, който поради боледуване не могъл да присъства на Оборищенското събрание, се възползва от тази клауза. На 20 април 1876 пред опасността той и другите революционни дейци в Копривщица да бъдат заловени от османските власти, обявява въстанието в родния си град, като своевременно известява за това ръководните революционни дейци в Панагюрище със специално „кърваво“ писмо.

Щом известието от Копривщица пристига в Панагюрище, макар подготовката на въстанието да не била още приключена, то веднага е обявено. Освещаването на знамето се превръща в главното събитие. По настояване на Г. Бенковски в града е организирана специална процесия от въстаници и жители на селището. За знаменосец на въстаническото знаме по лично настояване на Г. Бенковски е определена учителката Райка Попгеоргиева – Райна Княгиня, под което име и влиза в историята. Местната османска власт е незабавно заменена с българска. В продължение на десет дена Панагюрище се превръща в люлка на въстанието не само в Панагюрско, но и в другите краища на страната. Още в деня на обявяването на въстанието в Панагюрище са изпратени куриери до Търновско, Сливенско и Врачанско, за да ги известят за случилото се.

Известието на панагюрци изненадва търновци. Но при създаването се положение са взети незабавни мерки за вдигането на въстанието и в техния край. Поради наличието на значителни османски части от армия и башибозуци е взето решение въстанието да се изрази в действия на въстанически чети. Незабав-

но е сформиран многоброен въстанически отряд, възглавен от поп Харитон и Бачо Кирило Петров, който в продължение на девет дена води героични сражения с многобройна османска редовна армия и башибозуци. Съпротивата на въстаниците е сломена. Част от четниците, начело с войводата, загиват по време на сраженията, други са заловени и изправени пред съд, който произнася тежки присъди. Само една незначителна част успява да се спаси. Една от скъпите жертви на въстанието в Търновско е Георги Измирлиев. Самият Ст. Стамболов и някои други дейци от близкото му обкръжение успяват да се спасят и емигрират в Румъния.

В Сливенския край въстанието също се изразява в четнически действия. Сформирана е чета, предвождана от Стоил войвода. Макар че в нейна помощ се притичат и някои революционни дейци от Ямболско, предвождани от Георги Дражев, четата е бързо разпръсната от османски потери. Войводата е заловен и скоро след това убит. По време на въстанието загиват още и Ил. Дростинов и Г. Дражев.

Във Врачанско поради струпването на многобройни османски части от армия и башибозуци въстание не успява да избухне.

Към въстанието в Българско не остава равнодушна българската революционна емиграция в Румъния. Сформирани са две чети – едната, по-малочислена, възглавява войводата Таньо Стоянов. Поради малобройния ѝ състав след няколко сражения с преследващата я османска потеря е разгромена в Поповско. Другата чета е трябвало да бъде възглавена от Филип Тотю. Той обаче се отказва, поради което начело на четата застава Христо Ботев. За военен ръководител на четата е определен Никола Войновски, който притежава военно образование. Четата завладява австрийския кораб „Радецки“ и е стоварена на българския бряг при Козлодуй. Оттук насетне придвижването ѝ към Врачанския край е съпътствано от голяма османска потеря. По-големи сражения се водят при Милин камък и Веслец. Стига до Врачанския край изтощена и почти без храна и боеприпаси. Точно в този напрегнат момент пада убит войводата Хр. Ботев. След неговата смърт четата се разпръсва на различни групи във Врачанско и Оранийско. Повечето от въстаниците загиват в сблъсъци с османските потери. Само една малка част от тях са заловени и изправени пред съд в Русе, където получават тежки присъди.

Въстанието е потушено по особено жесток начин от османските власти, като наред с въстаниците пострадва и немалък брой мирно население. Такъв е случаят с жителите на Батак и Перушица, където жертвите достигат стотици и хиляди.

Зверствата на османските власти предизвикват вълна от протести сред европейската общественост. В защита на българите се надигат видни писатели и общественици. Особено остра е реакцията в Русия.

Макар и претърпяло поражение във военно отношение, Априлското въстание спечелва битката в политически план. Всъщност такава била и главната цел на гюргевските дейци – да привлекат вниманието на европейската общественост към решаването на

българския въпрос. Г. Бенковски, П. Волов и другите революционни предводители си дават ясна сметка, че със силите, с които разполагат, не ще могат да се преборят с Османската империя. Това, което било в техните възможности, е да поставят българския въпрос на зелената маса на европейската дипломация. Успехът е постигнат със свиканата в Цариград Посланическа конференция (края на декември 1876 и началото на януари 1877), която, макар и да завършва без успех своята работа, открива пътя за последвалата Руско-турска война 1877 – 1878, благодарение на която след близо петвековно османско иго е възобновена на политическата карта на Европа българската държава.

Когато се говори за Априлското въстание, не може да не се спомене и голямата роля на българското духовенство в подготовката и провеждането на въстанието. Наред с поп Харитон и отец Кирил Слепов, за които вече се спомена, по-трайна диря оставят още поп Груйо Бански, поп Недельо Иванов, поп Георги (бащата на Райна Попгеоргиева), поп Сава Катрафилов (Ботев четник), поп Сокол от Брацигово и много други свещеници. Няма почти селище във въстаналите краища, където в съставите на революционните комитети да не влизат и свещеници. Немалка част от тези комитети се оглавяват също от свещеници.

В края на април и началото на май въстанието е потопено с особена жестокост от османските власти. Загиналите са над 30 000 души, повечето от които мирно и незащитно население – невръстни деца, жени и старци. Тази жестокост предизвиква незабавна реакция сред европейската демократична общественост. Свой глас на протест издигат видни писатели, общественици и др., сред които Жул Верн, Оскар Уайлд и пр. Особено силна е реакцията в Русия, където в защита на пострадалите българи се обявяват Лев Толстой, Ив. С. Тургенев, Ф. М. Достоевски и др. Активизират се славянските благотворителни комитети в С. Петербург, Москва и др. градове. Под натиска на тези кръгове европейската дипломация е принудена да постави българския въпрос на зелената маса. В края на декември 1876 и началото на 1877 в Цариград заседава Посланическата конференция. Подтиквана тайно от Лондон, Високата порта блокира работата на конференция и отваря пътя за войната между Русия и Османската империя.

Изт.: Митев, Й. Отношението на руската дипломация към националнореволуционното движение в България 1875 – 1878 г. – Във: *Военноисторически сборник*, 1972, № 2, с. 54 – 77; в. *Български глас*, № 8, 8 юни 1876; **Априлското въстание в българския възрожденски печат.** Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 83; **Каблешков, Н. Д.** Априлското въстание. По случай 50-годишнината му. Пловдив, 1926, с. 32 – 33; **Архимандрит Инокентий.** Начало на въстанието през 1876 г. Из архива на Варненския народен музей. – в. *Мир*, № 9492, 29 февруари 1932; бр. 9496, 5 март 1932; бр. 9541, 28 април 1932; бр. 9543, 30 април 1932; **Косев, Д.** Априлското въстание в 1876 година. – *Ново време*, 1951, № 5, с. 65 – 66; **Каракостов, Ст.** Априлското въстание и борбата на руския народ за Освобождението на България. – *Българо-съветска дружба*, 1951, № 5, с. 19 – 22; **Хавранкова, Р.** Откликът на Априлското въстание сред чешкото общество. – *Исторически преглед*,

1959, № 6, с. 26 – 52; **Митев, Й.** Чешкият вестник „Народни листи“ за Априлското въстание. – Във: *Военноисторически сборник*, 1959, № 2, с. 96 – 101; **Димитров, Ф.** Руски помощи за пострадалите през Априлското въстание. – *Славяни*, 1960, № 7, с. 9 – 11; **Миятев, П.** Априлското въстание в маджарския печат. – *Вечерни новини*, № 3628, 4 май 1963; **Димитров, Г. В.** „Московски ведомости“ за събитията в България по време и след Априлското въстание от 1876 г. – *Исторически преглед*, 1968, № 1, с. 114 – 124; **Пашев, Г. В.** „Курьер д’Ориан“ и Априлското въстание. – *Отечествен глас* (Пловдив), № 6671, 26 април 1966; **Митев, Й.** Широкият отзвук сред френската общественост. – *Отечествен фронт*, № 6730, 28; **Конобеев, В. Д.** Русия и Априлското въстание. – *Литературен фронт*, април 1966; № 21, 19 май 1966; **Митев, Й.** Отражението на Априлското въстание в Италия. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. Доклади и изказвания на Юбилейната научна сесия в София*. С., 1968, с. 161 – 179; **Христу, В.** Широка популярност, гореща подкрепа. – *Отечествен фронт*, № 6729, 27 април 1966; **Тодоров, Н.** Априлското въстание и гръцката общественост. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. Доклади и изказвания на Юбилейната научна сесия в София*. С., 1966, с. 151 – 158; **Христу, В.** Отзвукът на въстанието в Румъния. Април 1876 – 1966. С., 1966; **Конев, Ил.** Отзвукът на въстанието в Сърбия, Хърватско, Черна гора. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. Доклади и изказвания на Юбилейната научна сесия в София*. С., 1966; **Паскалева, В.** Отзвукът на въстанието в Австро-Унгария. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. Доклади и изказвания на Юбилейната научна сесия в София*. С., 1966; **Дамянов, С.** Отзвукът на въстанието във Франция. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. Доклади и изказвания на Юбилейната научна сесия в София*. С., 1966; **Нешев, Г.** Отзвукът на въстанието в Италия. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. Доклади и изказвания на Юбилейната научна сесия в София*. С., 1966; **Косев, К.** Отзвукът на въстанието в Германия. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. Доклади и изказвания на Юбилейната научна сесия в София*. С., 1966; **Димитров, Стр.** Политическата еволюция на турското общество. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. Доклади и изказвания на Юбилейната научна сесия в София*. С., 1966; **Боршуков, Г.** По страниците на възрожденския печат. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. Доклади и изказвания на Юбилейната научна сесия в София*. С., 1966; **Захарнев, В.** Българските художници в ония дни. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. Доклади и изказвания на Юбилейната научна сесия в София*. С., 1966; **Новакова, Р. П.** Русенският процес срещу Ботевите четници. – В: *Хр. Ботев. Юбилеен лист*. Пловдив, 1 юни 1966; **Дренска, М.** Пътят на Ботевага чета. – В: *Ботев лист. Юбилеен брой*. 2 юни 1966 (Издание на 21 СПУ „Хр. Ботев“ – София; **Христов, Хр.** Априлското въстание и европейската общественост. – В: **Христов, Хр.** *Освобождението на България и политиката на западните държави 1876 – 1878*. С., 1968, с. 29 – 32; **Христов, Хр.** Френската общественост в защита на освободителната борба на българския народ. – *История и география*, 1968, № 5 – 6, с. 49 – 52; **Капитанов, Хр.** Румънски официални документи за революционните събития в България през 1876 г. – В: *Известия на държавните архиви*, 1968, № 16, с. 137 – 165; **Дамянов, С.** Френската демократична общественост в борба за защита на българския народ. – В: **Дамянов, С.** *Франция и българската национална революция*. С., 1968, с. 151 – 166; **Първев, Г.** Полската общественост за българите и Априлското въстание. – *Исторически преглед*, 1970, № 3, с. 65 – 72; **Козьменко, И. В.** Апрельское восстание 1876 года в Болгарии и его отражение в русской печати. – В: *Известия на Народната библиотека „Кирил и Методий“*. Т. 12. 1972, с. 81 – 284; **Павловска, Цв.** Военната подготовка на въстанието през 1876 г. във Врачанския ре-

волюционен окръг. – Във: *Военноисторически сборник*. Кн. 3, 1972; **Павловска, Цв.** Въоръжаване на IV панагюрски революционен окръг за Априлското въстание 1876 г. – В: *Известия на Военноисторическото научно дружество*. Т. XV. С., 1973; **Павловска, Цв.** Военната подготовка на Априлското въстание в Първи търновски революционен окръг. – Във: *Военноисторически сборник*. Кн. 1. 1974; **Митев, Й.** Сведения за Априлското въстание и турските жестокости в България през 1876 г. в Архива на Министерството на външните работи на Италия. – В: *Известия на държавните архиви*, 1973, № 26, с. 203 – 217; **Бантя, Е., К. Казанцияну.** Отражението на Априлското въстание 1876 г. в Румъния. – Във: *Военноисторически сборник*. Кн. 3. 1973, с. 36 – 54; **Рошкева, Р.** Априлското въстание на страниците на вилаетския вестник „Дунав“. – В: *Априлското въстание в Централна Северна България. Материали от Националната научна конференция, проведена в Севлиево през април 1995 г.* Севлиево, 1996, с. 285 – 292.

АПРИЛЦИ – град, създаден чрез сливането на 4 големи села, които понастоящем са негови квартали: Ново село, Зла река, Видима и Острец. Сливането е извършено през 1976. Името на града е избрано в чест на героичното участие на населението от района в Априлското въстание. Ново село се превръща в център на Априлското въстание в Севлиевския район.

Изглед от паметник, издигнат в Ново село в чест на участниците в Априлското въстание 1876.

Изт.: Героичната 1876 година. – В: *90 години Новоселско въстание*. Брой единствен. Ловеч, 20 май 1966; **Боят при Каменна лъка.** – В: *90 години Новоселско въстание*. Брой единствен, Ловеч, 20 май 1966; **Гинчев, Г.** Априлското въстание в Ново село, Кръвеник и Батошево от първи революционен окръг. – В: *Известия на Военноисторическото научно дружество*, 1976, № 1, с. 28 – 40; **Йонков, Хр.** Участието на българското духовенство от I великотърновски и III врачански революционни окръзи. – В: *Априлското въстание и Българската православна църква*. С., 1977, с. 341 – 344; **Кирова, В.** Въстанието в Ново село. – В: *Априлското въстание в I търновски революционен окръг*. С., 1978, с. 161 – 175; **Кирова, В.** Из историята на въстанието в Ново село, Ловешки окръг. – В: *Известия на Военноисторическото научно дружество*. Т. 2. 1978, Т.с. 247 – 249; **Тотевски, Тотю Данчев, Веселин Николов Трайков, Пламен Божинов.** Въстанието в Ново село 1876 г. – В: *Сб. с материали от научна сесия в гр. Априлци – май 1996 г.* (1997); **Марангозов, Ив.** Новоселското въстание. Девятдневната борба под Марагидик. Варна, 2006; **Инджов, Е.**

Новоселското въстание в българската историография. – В: *Българско възраждане. Идеи – Личности – Събития*. Т. 8, С., 2006, с. 289 – 297.

АПТЕКАТА НА Д-Р РАШКО (СПИЦАРИЯТА) – Копривщица. След обявяване на въстанието превърната в щаб на местния революционен комитет.

Изм.: Косев, К., Н. Жечев, Д. Дойнов. История на Априлското въстание. С., 2006, с. 311.

АРАБАДЖИЯТА – вж. *Тодоров, Маньо*

АРАБАДЖИЕВ, Минчо Стоянов – революционен деец. Роден в Ямбол. Член на местния революционен комитет. Участва в подготовката на въстанието в Сливенско с оказване на материална подкрепа. Задържан, преди да успее да се свърже с *четата на Стоил войвода*.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 340.

АРАБОВ, Йосиф Мирчов – просветен деец. Роден в Панагюрище. През 70-те г. на XIX в. работи в Руското посолство в Цариград. Помага на много панагюрци, доведени в Цариград след потушаване на въстанието.

Изм.: ИМ – Панагюрище, инв. № П/131, с. XXI; *Пактам*, инв. № П/798; в. *Оборище*, г. VIII, бр. 284, 1 ноември 1940; *Шопов, Ат.* Панагюрци в Цариград през Възраждането. 2 прераб. изд. Панагюрище, 2015, с. 32.

АРАПОВСКИ МАНАСТИР „СВ. НЕДЕЛЯ“ – православен манастир в Асеновградската духовна околия на Пловдивска епархия на Българската право-

Църквата и кулата на Араповския манастир „Св. Неделя“

славна църква. Разположен на около 6 км източно от Асеновград, вдясно от пътя за Първомай. Превърнат в един от центровете на Априлското въстание в Пловдивския край.

Изм.: Събев, Т. Българската православна църква и националноосвободителното движение. – В: *Априлското въстание и Българската православна църква*. С., 1977, с. 29.

АРАЧИНСКИ (ХАРАЧИЙСКИ), Георги Стойчев – революционен деец. Роден в с. Церово, Пазарджиш-

ко. Член на местния революционен комитет. Участва в сраженията срещу османските войски при Еледжик и при прекъсване на телеграфните жици и мостовете между Пазарджик и Ихтиман под ръководството на Христоско *Гумнеров*. След въстанието е заловен и съден.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 289.

АРБАЛИЙСКИ, Цонко Минков – революционен деец от с. Веригово, Карловско, дн. Пловдивска област. Член на местния революционен комитет. Един от инициаторите за обявяване на въстанието в селото и отвеждане на въстаниците в Копривщица, където им е възложено да пазят пътя Копривщица – Карлово. Участва и в състава на четата на Панайот *Волов*, с която обикаля и околните села и оказва помощ на въстаниците. Заловен и изпратен на заточение, къщата му е изгорена, а имотът му разграбен от османските власти.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 420 – 421.

АРБАНАСИ – село във Великотърновска област. Родно място на Иларион *Драгостинов*.

АРБАНАСЧЕТО – вж. *Драгостинов, Иларион Иванов*

АРГИРИЧ – австро-унгарски дипломат. Член на Международния комитет за подпомагане на бедните, пострадали по време и след потушаване на Априлското въстание, основан в Пловдив.

Изм.: в. Възраждане (Браила) № 13, 10 септември 1876; Априлското въстание 1876 г. в Пловдивски революционен окръг, отразено във възрожденската книжнина. Библиография. Съст. Вела Й. Ацева. Пловдив, 1966, с. 48.

АРГИРОВ, Григор Апостолов – поборник.

Роден в с. Дедово, Пловдивско. По време на въстанието придружава Захарий *Стоянов* при обиколките му в Рупченска област. Грижил се за въоръжаването. Четоводец на жителите от Дедово, Бойково, Храбрино, Първенец и Лилково, Пловдивско. Участва и в сраженията срещу османските войски при Търмъш и Дедово.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-

ва-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 291; **Ганчов, Г.** Летопис на въстанието в с. Дедово. – в. *Отечествен глас* (Пловдив), № 6671, 26 април 1966; **Йонков, Хр.** Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 125.

АРГИРОВ, Димо – поборник. Роден в с. Дедово, Пловдивско. Учи в килийно и взаимно училище. Учител във взаимното училище. По време на въстанието участва в сраженията с османските башибозуци.

Изм.: Йонков, Хр. Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 125.

АРИФ АГА – вж. *Хаджи Ариф ага*

АРМЯНОВ, Пенчо – революционен деец. Роден в Трявна. По време на въстанието е в *четата на Христо Патрев и Тодор Кирков*.

Изм.: Чолов, П. Българските въоръжени чети и отряди през XIX век. С., 2003, с. 132.

АРНАУДОВ, Ангел Ничев – революционен деец от гр. Брацигово. Член на местния революционен комитет. По време на въстанието е определен за хилядец, четоведец.

Изм.: Петлешков, Н. Хр., Ив. К. Йеремиев. История на Брациговското въстание. Фототип. Пловдив, 1905, с. 62; **Априлско въстание.** Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 265.

Димитър Арнаудов

АРНАУДОВ, Димитър Ничов – поборник. Роден в Брацигово. Свещеник в родното си село през 70-те г. на XIX в. Участва в Априлското въстание 1876, след което е затворен в Пловдивския затвор (1876).

Изм.: Юруков, Д. Брацигово. С., 1931, с. 20, 23; **Царев, Г.** Духовници патриоти от Панагюрския революционен окръг – участници в Априлската епопея. – В: *Сб. Априлското въстание и Българската православна църква*. С., 1977, с.

304; **Българската възрожденска интелигенция.** Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 46; **Април 1876. Въстанала България.** Пловдив, 2006, с. 141.

АРНАУДОВ, Марин Ников (прозвище Ченгели) (1855 – 1876) – поборник. Роден в с. Дивдядово (дн. квартал на гр. Шумен). По професия – абаджия. Член на местния комитет. Взаема участие в революционните събития от 1875, след което емигрира в Румъния. Постъпва в *четата на Христо Ботев* като тръбач. Загива при разгрома на четата. Името му е означено

на паметника на Христо Ботев във Враца, издигнат през 1890.

Изм.: Шуменци – участници в Априлското въстание. Шумен, 1976, с. 31; **Чолов, П., Н. Пачев.** Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 90.

АРНАУДОВ, Станчо Райков – поборник от Габрово. По време на въстанието е в състава на *четата на Цанко Дюстабанов* и участва в сраженията й при селата Батошево и Ново село.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 387.

АРНАУТ, Идил – водач на башибозушка орда по време на въстанието.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 595.

АРНАУТИНА – вж. *Аврамов, Христо*

АРНАУТИНА – вж. *Страхилов, Антон*

АРУСТ, Загрид – вж. *Раданов, Теофан*

АРЧИЕВ, Костадин – поборник. Роден в Перушица. Завършва Духовна семинария. По време на потушаването на въстанието в Перушица се самоубива, като се застрелва.

Изм.: Гълъбов, К. Въстанието на героична Перушица. С., 1965, с. 153.

АРЪКОВ, Недельо (Делчо) Радов (неизв. – 29.IV.1876) – поборник от гр. Панагюрище. Получава класно образование. Пребивава известно време в Цариград. Член на Българското печатарско дружество „Промисление“. По време на въстанието е в родния си град. Загива в сражението с османските войски в местността *Балабанова кория*.

Изм.: Шопов, Ат. Панагюрци в Цариград през Възраждането. 2 прераб. изд. Панагюрище, 2015, с. 33.

АСАП НИКОЛА – вж. *Николов, Димитър*

АСЕН – вж. *Хаджидимитров, Иван*

АСЕНОВГРАД – макар че през пролетта на 1876 е основан революционен комитет, градът не взема участие в Априлското въстание.

Изм.: Петричка, В. Асеновград през време на Априлското въстание. По спомени на Отон Иванов и Христо Шипков. – *Родопска правда* (Пловдив), № 8, 25 април 1956; **Хайтов, Н.** Асеновград в миналото. Историко-стопански и етнографски очерк. С., 1965, с. 192 – 205.

АСЛИ (Ашли) – депутат в Английския парламент. Взаема участие в разискванията по българския въпрос на 7 август 1876. Изразява протест срещу османските жестокости при потушаване на Априлското въстание.

Изм.: **Априлското въстание в българския възрожденски печат.** Съставител: Божидар Райков. С., 1973, с. 189.

АСТАРДЖИЕВ, Никола Мойнов (1850 – 1913) – революционен деец от Ловеч. След сбиване с османски войници е принуден да емигрира в Румъния. Установява се в Букурещ и работи в печатницата на Любен *Каравелов*. През февруари 1873 заминава за Виена и постъпва в печатницата на Христо Г. *Данов* и Янко Ковачев. Завръща се в Букурещ (1875) и отново постъпва в печатницата на Христо *Ботев*. Участник в *четата на Христо Ботев*. Влиза в неговата чета и се сражава с османските потери при Милин камък и с. Баница, Врачанско. Ранен в лявата ръка. Оцелява след разгрома на четата във Врачанския балкан, скита се около 20 дена из Стара планина. Заловен при с. Очин дол, в района на Своге. Осъден в София на 10 г. затвор. Успява да избяга и се прехвърля отново в Румъния. Живее известно време в Гюргево и Кишинев. По време на Руско-турската война 1877 – 1878 е включен в състава на Българското опълчение. След Освобождението живее в Пловдив, където се занимава с печатарска дейност. Заема и стражарска служба. По-късно се прехвърля в Държавната печатница в София. Умира в столицата.

Изм.: **Априлско въстание.** Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 355; **Българската възрожденска интелигенция.** Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 47; **Чолов, П., Н. Пачев.** Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 106 – 107.

АСЯНЧИН, Иван Поппанайотов (1834 – 1910) – поборник. Роден в с. Баня, Разложко (дн. Благоевградска област). Учи във взаимно училище. Член на местния революционен комитет. Участва в подготовката на Априлското въстание като агитатор. След въстанието е заловен и хвърлен в затвор. По-късно амнистиран. Автор на мемоарното съчинение „Принос за изучаване на Разлога и по-частно на с. Баня (Разложко)“ (Пловдив, 1915), включено и в: „Април 1876. Спомени“ (С., 1987, с. 702 – 707).

Изм.: **Йонков, Хр.** Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 117.

АТАНАС – църковен и просветен деец. Роден в с. Яврово, Асеновградско (дн. Пловдивска област). Съдейства на Захарий *Стоянов* да основе революционен комитет в селото. След 1882 се преселва в с. Брестник, Пловдивска област.

Изм.: **Българската възрожденска интелигенция.** Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 49.

АТАНАС КАНТАРДЖИЙЧЕТО – от Горна Оря-

ховица, предател. Издава на османските власти ръководителите на въстанието в Търновско-Габровския край, в резултат на което са заловени Георги Измирлиев, Иван Панов Семерджиев. Стефан Стамболов, Вичо и Сидер Грънчарови успяват да се спасят, като първият от тях се укрива в с. Самоводене, а другите двама емигрират в Румъния.

Изм.: **Пешев, Петър Ив.** Историческите събития и деятели от навечерието на Освобождението ни до днес. С бележки за живота ми. Чуто, видяно, преживяно. 3 фототип. изд. С., 1993, с. 61.

АТАНАС МУТАФЧИ – вж. *Мутафов*, Атанас

АТАНАС СЕМЕРДЖИЯТА – революционен деец. Придружава Захарий *Стоянов* при обиколката му из някои от родопските села.

Изм.: **Косев, К., Н. Жечев, Д. Дойнов.** История на Априлското въстание. С., 2006, с. 282.

АТАНАС ЦИНЦО – революционен деец. Роден в с. Разловци, Малешевско. Участник в *четата на Димитър Попгеоргиев*.

Изм.: **Чолов, П.** Българските въоръжени чети и отряди през XIX в. С., 2003, с. 134.

АТАНАСОВ, Димитър – революционен деец. Роден в Панагюрище. Участва в подготовката на въстанието. Изпраща от Цариград оръжие и хора. След въстанието е заловен и изпратен на заточение.

Изм.: **Априлско въстание.** Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 294.

АТАНАСОВ, Димитър Маринов (прозвище Русчуклийчето) (между 1850 и 1853 – 7 или 8.V.1876) – революционен деец. Роден в Русе в търговско семейство, а и самият той по-късно започва да се занимава с търговия. Член на местния революционен комитет. Участва и в борбата за църковна независимост. През януари 1876 емигрира в Румъния и установява контакт

*Димитър Атанасов
(Русчуклийчето)*

с местните български революционери. През март с.г. се прибира и започва да развива революционна дейност в Търновския край. По време на Априлското въстание е знаменосец в четата на поп Харитон и Бачо Киро. Загива при опита на четата да се измъкне от обсадата на Дряновския манастир.

Изм.: **Франгов, П. Т.** Юбилейна сбирка. По случай 50-годишнината от въстанието през 1876 год. (1876 – 1926), с. 30 – 38; **Маждракова, О.** Четата на поп Харитон. С., 1963; **Април 1876. Въстана България.** Пловдив, 2006, с. 210.

АТАНАСОВ (Танов) Иван – вж. *Иван Арабаджията*

АТАНАСОВ, Иван Топорчев – вж. *поп Топорчо*

АТАНАСОВ, Ламбри (1823 – неизв.) – революционен деец от Лозенград. Установява се в Голяма Конаре, дн. гр. Съединение. Взема дейно участие в подготовката на въстанието през 1876.

Изм.: ИМ – Панагюрище, инв. кн. II-750.

АТАНАСОВ, Ноно (Нено) (1830 – неизв.) – поборник. Роден в с. Лесичово, Пазарджишка област. Завършва взаимно училище. Сподвижник на Васил Левски. Участва в подготовката на Априлското въстание като член на революционния комитет в Пазарджик. След въстанието е заловен и изпратен на заточение.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 358; **Йонков, Хр.** Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 134..

АТАНАСОВ, Петър – вж. *поп Петър* Атанасов

АТАНАСОВ (Танасов), Рафаил – български търговец в Галац. Активен член на местния революционен комитет.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 595; **Освобождение Болгарии от турецкого ига**. Документи в трех томах. Т. I. Освободительная борьба южных славян и Россия. 1875 – 1877. Москва, 1961, с. 674.

АТАНАСОВ, Стоимен (неизв. – 1876) – просветен и църковен деец. Роден в Перушица. Учи в Пловдивското протестантско училище. Завръща се в родното си село, където е назначен за помощник на учителя Петър Бонев. Свещеник в Перушица (от 1867). Член на местния революционен комитет. Заклан по време на Априлското въстание.

Изм.: Гълъбов, К. Въстанието на героична Перушица. С., 1965, с. 127; **Колев, Л.** Духовници – участници в националноосвободителните борби на нашия народ. – В: *Известия на Църковния исторически архив и институт*, Т. I. 1978, с. 301; **Българската възрожденска интелигенция**. Учители, свещеници, монаси, висши духовници, художници, лекари, аптекари, писатели, издатели, книжари, търговци, военни... Енциклопедия. С., 1988, с. 49; **Йонков, Хр.** Числен, социален и класов състав на революционерите в Априлското въстание 1876. Историко-социологическо изследване на IV революционен окръг. С., 1993, с. 140.

АТАНАСОВ, Янко (1845 – 18.V.1876) – революционен деец, Ботев четник. Роден в гр. Неврокоп (дн.

гр. Гоце Делчев). Учи в килийно училище и през 1865 емигрира в Румъния, където влиза в средите на революционната емиграция и кръга на Христо Ботев. След избухването на Априлското въстание постъпва в неговата чета. Загиба в боя с османските потери при Милин камък.

Изм.: Енциклопедия „Пирински край“. Том 1. Благоевград, 1995, с. 48 – 49; **Чолов, П., Н. Пачев.** Четата на Христо Ботев. Кратка историческа енциклопедия. Враца, 2001, с. 228.

АТАНАСОВ – МИЛКИН, Димитър – революционен деец от Панагюрище. Живее в Цариград. През април 1876 г. експедира от османската столица оръжие и припаси за подготовката на въстанието. Заловен през май 1877 и хвърлен в Цариградския затвор, където престоява 5 месеца Оттам е прехвърлен в друг затвор – в гр. Кастанбол, където лежи до общата амнистия от март 1878.

Изм.: ИМ – Панагюрище, инв. № II/558; **Априлско въстание 1876**. Т. II. С., 1955, с. 294; **Шопов, Ат.** Панагюрци в Цариград през Възраждането. 2 прераб. изд. Панагюрище, 2015, с. 33.

АТМАДЖОВ, Панчо Ильов – революционен деец от с. Бъта, Панагюрско, дн. Пазарджишка област. Член на тайната комитетска полиция. По време на въстанието участва с четата на Георги *Говедаров* в нападението на с. Боримечково и в сраженията при *Кукла* и *Маньово бърдо*. След въстанието имуществото му е разграбено.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 361.

АТМАДЖОВ, Петко Тодоров – поборник от с. Бъта, Панагюрско, дн. Пазарджишка област. Член-съветник на местния революционен комитет. Съхранява набавяното оръжие в дома си. При обявяване на въстанието е задържан и съден.

Изм.: Априлско въстание. Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. II. С., 1955, с. 368.

АХМЕД АГА – наказан за извършени жестокости над българското население по време на Априлското въстание.

Изм.: Априлското въстание 1876 г. в Пловдивски революционен окръг, отразено във възрожденската книжнина. Библиография. Съст. Вела Й. Ацева. Пловдив, 1966, с. 27.

АХМЕД АГА – пазарджишки юзбашия. След извършеното предателство от Ненко Балдъовеца и други лица османските власти в Пловдив го изпращат в Панагюрище, за да провери на място каква е обстановката в този град. Тръгва на 19 април 1876, но не

посмява да влезе в града и отсяда при свой познат в близкото село Баня. От там се обажда на своя познат в Панагюрище Стоян Цуцков, когото поканва да отиде при него да се къпят в местния топъл извор и да се повеселят. Последният се преструва на болен и не се отзовава на поканата му. Макар че за пристигането му е предизвестен и заместник-мюдюринът в Панагюрище, на 20 април следобед влиза в града.

Изм.: Страшимиров, Д. Т. История на Априлското въстание. Първи раздел. С., 1996, с. 282; *Тошков, М.* Въоръжени с надежда. Хроники за април 1876 година. С., 1976, с. 251 – 252.

АХМЕД АГА БАРУТАНЛИЯТА (истинско име Ахмед ага Касалицки) (неизв. – 1881) – полицейски инспектор в с. Барутин, Доспатската нахия. По неизвестни причини бащата на Ахмед ага, който е от помашкото село Касалък, Драмско, се преселва в с. Барутин, поради което носи прозвището Касалицки. По-късно получава прякора Барутинеца, както това се е изписвало тогава във вестниците. Ахмед ага прекарва на младини доста години като пъдарин в Батак. Там той завързва добро приятелство с батачани и след време баташките първенци го препоръчват пред пазарджишките власти за полицейски чиновник – началник на няколко пъдари в Доспатската нахия. Като такъв успява бързо да забогатее. Има собствен дюкян, много овце и имущество, като дълго време заема длъжността на полицейски началник на Доспатска нахия. Участва в потушаването на Априлското въстание през 1876. При избухването на въстанието получава задача от пазарджишкия областен управител да мобилизира запасните от своята нахия и да ги препрати към Пазарджик. Заедно с тях събира и около 200 мъже башибозук – военно необучени и невикани във войската, с които да участва в потушаването на въстанието. За да предотврати разрастване на въстанието от Батак към Разлог и Неврокоп, към този център командването праща войскова колона, сформирана от Серския санджак, която преминава през Доспат, и Ахмед ага със събраната от него група се присъединява към нея. Тази група участва в потушаването на въстанието в Батак. След въстанието Високата порта се опитва да измие ръцете си, като хвърля вината изцяло върху башибозука и за целта инсценира международно разследване, като обявява Ахмед ага Барутанлията за издирване заедно със сина му Молла Али и зет му Молла Халил. Барутанлията е арестуван, осъден и хвърлен в затвор в Мала Азия, но по-късно е помилван от султана. След подписването на Берлинския договор през 1878 е освободен и се връща в Барутин, където се занимава с търговия и притежава големи стада добитък. През 1880 Ахмед ага Барутанлията е назначен като охрана на делегацията на Османската империя, изпратена в село Селча, да се срещне с делегацията на Източна Румелия, която трябвало да договори предаването на Тъмръшката република на Източна Румелия. Според Житието на баташките мъченици Ахмед ага умира през 1881 от проказа, от която се разболял в Диарбекир. В Жи-

тието на светите баташки мъченици той е сравнен с „евангелския Ирод детеубиец“, но за разлика от последния Ахмед ага не оставя живи майките и бременните жени.

Изм.: Арабов, Вл. Барутанлията слиза към Батак. – В: *Арабов, Вл. Бенковски в Белово и първото клане в Перушица.* С., 1941, с. 13 – 14.

АХМЕД АГА КАРАХОДЖОВ – вж. *Ахмед ага Тъмръшлията*

АХМЕД АГА КАСАЛИЦКИ – вж. *Ахмед ага Барутанлията*

АХМЕД АГА ТЪМРЪШЛИЯТА (истинско име Ахмед ага Караходжов, прозвище Тъмръшлията) (ок. 1820 – 1895) – башибозушки предводител. Роден в Тъмръш. Заедно с редовна османска войска участва в потушаването на въстанието в Перушица. След Освобождението е един от предводителите на т. нар. Тъмръшка република.

Изм.: Гълъбов, К. Въстанието на героична Перушица. С., 1965, с. 112, 175; *Манолов, М.* Ахмед ага Тъмръшлията и неговата роля в потушаването на Априлското въстание. – *Родопски устрем* (Смолян), № 49, 26 април 1966; *Манолова, М., М. Манолов.* Ахмед ага Тъмръшлията и неговата роля в потушаването на Априлското въстание. – *Исторически преглед*, 1972, № 1, с. 97 – 109; *Хайтов, Н.* Още за Ахмед ага Тъмръшлията и за тълкуване на неговата роля в потушаването на Априлското въстание. – *Исторически преглед*, 1972, № 5, с. 99 – 110; *Вълчев, Ангел.* Тъмраш. С., 1973, с. 129.

АХМЕД ГЕРЕЙ – вж. *Султан Ахмед Герей*

АХМЕД МАХЗАР – софийски мютесариф. В телеграма до видинския мютесариф Халил Рифат (от 4 май 1876) съобщава, че въстанието в Копривщица, Панагюрище, село Петрич и други села, където въстаниците оказали отпор, било потушено. Копривщица, обсадена от всички страни, сложила оръжие. Взети били и три черешови топчета. Въстаници от града били заловени в Троянския балкан, а Никола Караджов от Клисуре бил убит. В друга телеграма (от 15 май 1876) посочва, че в Тетевенския балкан били заловени четирима въстаници. Главата на убития Г. Бенковски и раненият поп Кирил Слепов били изпратени в Орхание, а после – в София. Въстаници потвърдили, че това било главата на Г. Бенковски.

Изм.: Възпоменателен сборник по случай стогодишнината от Априлското въстание и Ботевата чета 1876. Книга първа. Подбрани документи от архивите и материали от българския възрожденски печат 1875 – 1877. Ред. К. Възвъзова-Каратеодорова. С., 1976, с. 153 – 154; 165 – 166.

АХМЕДОГЛУ МЕХМЕД – от с. Дорково, Пазарджишка област. Участва в Баташкото клане.

Изм.: Априлското въстание 1876 г. в Пловдивски революционен окръг, отразено във възрожденската книжнина. Библиография. Съст. Вела Й. Ацева. Пловдив, 1966, с. 41.

АШИМ ЕФЕНДИ – каймакамин на Ямбол по време на въстанието.

Изм.: **Априлско въстание.** Сборник от документи. Съставители: Кирила Каратеодорова, Бонка Тодорова-Петкова, Виктория Тилева, Здравка Нонева, Мария Трифонова-Петрова. Ред. Александър Бурмов. Т. I. С., 1954, с. 595.

АШКЕРЦ, Антон (1856 – 1912) – словенски поет. Автор на цикъл от поеми под общо заглавие „Рапсодии за

Антон Ашкерц

българския гуслар“, посветени на *Оборищенското събрание*, Батак и пленяването на кораба „Радецки“ от *четата на Христо Ботев*.

Изм.: **Георгиев, Е.** Априлското въстание в художествената литература. – В: *Априлското въстание 1876 – 1966. С.*, 1966, с. 213 – 215; **Косев, К., Н. Жечев, Д. Дойнов.** История на Априлското въстание. С., 2006, с. 465.

АШЛАКА – вж. *Табаков, Никола Ю.*